

LES VISITES PASTORALS A SANTA MARGARIDA DE QUART EN TEMPS DEL RECTOR JOSEP ROS (1720-1759)

NARCÍS SOLER MASFERRER¹

Resum

El rector de Quart Josep Ros va anotar les despeses que li havien ocasionat quatre de les visites pastorals que els bisbes de Girona van fer a la parròquia de Santa Margarida de Quart. Aquestes anotacions ens mostren un aspecte poc conegut de les visites, ja que rarament es deixava constància del seu cost per a les parròquies i el rector, més enllà dels drets de visita que figuren a les actes. També a través dels comptes de Josep Ros podem saber quins eren els millors aliments que es podien adquirir des d'un poble com Quart per obsequiar el bisbe i el seu seguici, i quin n'era el preu.

Paraules clau

Santa Margarida de Quart, Josep Ros, visita pastoral, pa, vi, carn, peix, llaminadures.

Abstract

The rector of Quart Josep Ros noted the expenses incurred by four of the pastoral visits that the bishops of Girona made to the church of Santa Margarida de Quart. These annotations show us a little-known aspect of the pastoral visits, as their cost to parishes and rector was seldom recorded beyond the visitation rights listed in the records. Also through the accounts of Josep Ros we can know what were the best foods that could be purchased from Quart to present to the bishop and his entourage, and what was their price.

Key words

Santa Margarida de Quart, Josep Ros, pastoral visit, bread, wine, meat, fish, sweets.

LES VISITES PASTORALS

La visita pastoral és la visita que fa el bisbe, o un visitador episcopal en nom seu, a les parròquies de la seva diòcesi per conèixer-ne de primera mà l'estat des del punt de vista material i espiritual. Abans dels bons camins i de l'accés motoritzat de què gaudim avui dia, la visita pastoral era una tasca feixuga

¹ Institut d'Estudis Gironins, Associació de terrissers de Quart, narcis.soler@udg.edu

que requeria mesos per completar-la i exigia diverses sortides des del palau episcopal cap als diferents sectors de la diòcesi. A cada lloc ell bisbe visitava l'església parroquial i els santuaris i sufragànies que en depenien, i també tots els llocs on hi havia culte, com ara capelles, convents i hospitals; prenia nota del seu estat tant immoble com moble; comprovava que hi hagués tots els objectes i la roba necessaris per al culte; també esbrinava si els clergues complien totes del directrius que s'havien donat des del bisbat per a la predicació, el culte i el manteniment dels llibres sacramentals, i totes les obligacions concretes a canvi de les deixes i fundacions rebudes per la parròquia; es preocupava per la bona conducta dels clergues i dels parroquians. El desenvolupament de la visita i l'estat en què es trobava la parròquia es descrivia en una acta del llibre de visites, on figuraven també els mandats dirigits als rectors o als parroquians responsables de l'obra dels temples perquè portessin a terme les reformes, millores i canvis que el bisbe els manava de fer.

Les visites es practiquen des de l'edat medieval, i van passar a ser obligatòries després del concili de Trento (1545-1563). Tenien lloc cada determinat nombre d'anys, molt variable depenent de l'època, de la diligència del bisbe i de les dificultats d'accés a les parròquies. Eren l'ocasió propícia perquè els bisbes confirmessin els nens que tenien edat de rebre aquest sacrament, que només pot administrar el bisbe. Amb el pas del temps van anar variant; uns anys són breus i donen poca informació i en d'altres les actes són detallades i en donen molta. Són especialment interessants en èpoques de reforma, quan cal canviar les maneres de fer del clergat que depèn dels bisbes.

Poden ser estudiades com a tals visites en l'estructura, l'evolució i el paper que han tingut en l'adoctrinament del poble i la història de l'Església. Alhora la documentació que proporcionen permet estudis parcials des de molts punts de vista: institucional, jurídic, econòmic, artístic, social, d'història de les mentalitats, i cada investigador es fixa en allò que li interessa. Serveixen també per a l'estudi particular d'un temple que pot haver estat visitat dotzenes de vegades al llarg dels segles.

Nosaltres, en aquest treball, a més de donar raó de les cinc visites que en 40 anys va rebre Josep Ros, farem una petita aportació sobre un tema potser marginal, però que no deixa de tenir el seu interès, que és el de les despeses que les visites pastorals van comportar al rector de Quart, despeses que també devien ocasionar als rectors de totes les parròquies. Aquestes despeses ens permeten entrar a conèixer què hi havia a la taula de la comitiva del bisbe i de quin servei disposava aquest.

JOSEP ROS, RECTOR DE QUART

Josep Ros fou rector de Quart a partir del 22 d'agost de 1720. Era nebot del rector anterior, Narcís Ros, i tots dos eren fills del mas Ros de Fornells de la Selva. Entre ells hi va haver una mena de transició, ja que Narcís Ros continuà exercint algunes funcions quan ja Josep Ros era rector. El juliol de 1720 Narcís Ros encara bateja i redacta l'anotació dels batejos com a rector de Quart. Després ho va continuar fent com a prevere servint l'església de Santa Margarida per, o amb llicència de, Josep Ros, sotsdiaca i rector², fins al març de 1721. A partir de l'abril ja ho fa sempre Josep Ros, i ho va continuar fent fins al gener de 1759. Un cop ell mort o malalt, de febrer a octubre d'aquest any ho va fer l'ecònom Jaume Carreras³. Per tant fou rector de Santa Margarida de Quart quasi 40 anys. El 9 de novembre de 1759 ja hi havia un nou rector, Pau Bigas, que el va superar en la durada del seu servei, ja que encara era rector el 1803.

El 1733 Josep Ros hauria demanat permís per fer una tomba per a ell i els seus familiars del mas Ros a l'església de Fornells, tomba avui desapareguda⁴. En canvi, el seu oncle Narcís Ros fou enterrat a Santa Margarida. La seva tomba és la primera que es troba al terra del passadís central en entrar a l'església. S'hi esmenta el fet que va fundar un benefici a l'altar de Santa Margarida, l'obtentor del qual havia de ser designat per l'hereu del mas Ros⁵. No és d'estranyar, doncs, que l'obtentor d'aquest benefici fos el mateix Josep Ros.

Aquest fou un home de molta empenta⁶. Durant la seva vida va refer completament l'església parroquial bé i amb celeritat, com li reconeixia el bisbe Baltasar de Bastero en la visita de 1732. Santa Margarida conserva un campanar romànic amb dos pisos que obren a cada cara dues finestres

² Potser Josep Ros, encara que rector, en ser sotsdiaca i encara no diaca ni prevere, no podia conferir tots el sagraments.

³ També seria rector de Quart des del 19 de setembre de 1803 fins al novembre de 1814.

⁴ Grup de Recerques de Fornells de la Selva, *Les tombes de l'església*, Forn d'Anells, 126, novembre desembre 2015, p. 44-45.

⁵ ADG 3/241 12 3 *Llibre de la celebració de cent y quatre Missas fundadas, és a saber duas cada semana celebradoras perpetuament, tots anys per l'Ànima del difunt Reverent Narcís Ros, natural del lloch de Fornells, Prevere y Rector que fou del lloch de santa Margarida de Quart, fundador del Benefici de santa Margarida y per las demás obligacions de dit Benefici fundat en lo Altar Maior de dita Iglésia (1734 – 1836)*.

⁶ La seva figura és tractada també per Miquel PAIROLÍ, *Quart. Natura, història i Artesania*. Ajuntament de Quart, 1998, p. 105-116.

geminades, mentre que la resta de l'edifici és d'època més moderna, amb nau i presbiteris amb voltes d'estil gòtic. Diferents dates dins i fora de l'església indiquen constants reformes. A la pica baptismal hi ha la data de 1586, i en unes rajoles al bonic ràfec de rajoles i teules decorades amb dibuixos blancs i vermells, la de 1612. La data de 1668 de la llinda de la porta d'entrada a la sagristia, situada al presbiteri al costat de l'evangeli, deu indicar l'any que finalitzà la construcció d'aquesta part. Les reformes de Josep Ros venen indicades per diverses dates. La de 1729 figura en la llinda de dues portes bessones que al costat de l'evangeli donen accés al cor que hi ha als peus de la nau. Quan al segle passat es va restaurar el cor, a les voltes s'hi van trobar atuells de terrissa negra que dissortadament es van dispersar. El seu estudi hauria tingut interès per conèixer la producció de terrissa de Quart en una data ben documentada. A cada costat de la façana de l'església, en pedres cantoneres, hi ha també la data de 1229. El 7 de juliol de 1730 el bisbat de Girona va donar llicència per beneir la nova església⁷. Així doncs, la important reforma de l'església, que va valorar tant positivament Baltasar de Bastero el 1732, va ser cosa dels 10 primers anys al davant de la parròquia. Segurament consistí en l'ampliació de la nau amb dues capelles fondes a cada costat i en afegir el cor. Però la dedicació de Josep Ros a l'església no va acabar aquí. Hem vist la data de 1732 gravada a la part alta de l'arrebossat exterior de la sagristia, a tocar l'absis. Una altra obra important fou la renovació de l'entrada principal de l'església situada al capdamunt de l'escalinata que hi dona accés, que va ser dotada d'una porta monumental de pedra de Girona. Es presenta emmarcada als costats per columnes sobre pilars i a sobre amb un entaulament que té al damunt un frontó centrat en una fornícula amb la imatge de la Verge. Sota l'entaulament la llinda, gravada amb motius decoratius florals, du la data de 1748 (fig. 1). També hem d'atribuir al rectorat de Josep Ros la construcció de l'escalinata amb graons monolítics que puja a l'església. L'últim graó porta la data de 1751. És d'agrair que en temps recents s'ha deixat constància de les restauracions. El 1983 del campanar romànic i el 2006-2007, la de la coberta i la façana. Josep Ros també va refer de cap i de nou, de soca-rel com deia ell, la rectoria, on encara es pot llegir el seu nom a la llinda de la finestra principal, acompanyat de la data de 1741. Aquesta data també es llegeix a la llinda de la porta, per sobre d'un escut

⁷ Miquel PAIROLÍ, *op. cit.*, p. 100-103.

Fig. 1 Església parroquial de Santa Margarida de Quart que Josep Ros reformà totalment en els seus deu primers anys de rector de Quart i millorà al llarg de la seva vida. El 1732 el bisbe Baltasar de Bastero i Lledó lloà l'estat de l'església, que qualifica de «nou fabricada».

amb un griu que té repartida a cada costat la inscripció «QUOD VTILE IDE SIT HONESTUM», extreta de l'obra de Cicerò *De officiis*, que es pot traduir com «Que allò que és útil sigui també honest». Sota la inscripció hi ha data de 1573. Així doncs Josep Ros va mantenir l'antiga porta de 1573, però hi

Fig. 2 La rectoria de Quart que fou reedificada de cap i de nou per Josep Ros.

va fer posar també la data de d'acabament de la seva reforma, 1741. Sense comptar el fer la vida als qui van col·laborar-hi ni el jornal del mosso de la rectoria que hi va fer de manobre tot el temps, només de bestrets i de ports i de mans de mestres va costar 956 lliures i 10 sous⁸ (fig. 2 i 3).

Va escriure una consuetu i altres documents conservats en l'Arxiu Diocesà de Girona. Els papers que hem pogut llegir de la seva mà demostren que fou, com anirem veient, un home endreçat i meticulós. El 1752 es va adreçar al bisbat de Girona demanant permís per tornar a venerar els sants Bonifaci, Fortunat i Casta i llurs relíquies amb les festes i els oficis corresponents i n'impulsà la confraria. La devoció a aquests sants va ser molt important al Quart dels segles XVIII – XX⁹.

L'estudi que des de fa anys anem fent sobre els ollers i terrissers de Quart és el que ens ha portat a valorar-ne la figura. Gràcies a documents redactats per ell ens ha arribat informació de molts ollers. Va posar en

⁸ Miquel PAIROLÍ, *op. cit.*, p. 105-106. El full amb els comptes de les obres de la rectoria es troba dins de la consuetu que va escriure el mateix Josep Ros.

⁹ Miquel PAIROLÍ, *op. cit.*, p. 107-109.

Fig. 3 La llinda de la porta de la rectoria amb la data de 1741 que Josep Ros degué fer afegir a les inscripcions preexistents, l'escut amb el griu situat al mig de la llegenda QUOD VTILE IDE SIT HONESTUM i la data de 1743. Per damunt la porta, el balcó amb la inscripció JOSEPH ROS RECTOR i la data de 1741 a la llinda.

ordre les deixes per misses i aniversaris que feien els parroquians, molts dels quals eren ollers o familiars d'aquests. Gràcies a ell, hem pogut saber el destí del capitals d'alguns censals que els ollers havien venut a rectors que el van precedir i que, un cops lluïts per la confraria i dipositats a la

taula de canvi de Girona, hagueren de ser lliurats amb la resta de capitals al comandant austriacista que defensava Girona l'any 1710 quan aquesta ciutat era assetjada per l'exèrcit filipista¹⁰.

EL RECTOR, ELS OLLERS DE QUART I LA CAPELLA DE SANTA JUSTA I SANTA RUFINA

Josep Ros, com a rector de Quart, va tenir molta relació amb els ollers de Quart, confreres de la confraria de Santa Justa i Santa Rufina. Era l'única de les confraries que tenien la seva seu a l'església de Santa Margarida que no depenia del rector, i els pabordes no li havien de donar comptes de res. Cobrava d'ells les misses i aniversaris que la confraria feia dir determinats dies de l'any i reconeixia haver-los cobrat en anotacions de la seva mà en el llibre de comptes de la caixa dels pabordes i clavari.

La confraria de Santa Justa i Santa Rufina tenia la seu, si més no nominalment, a la capella de les dues Santes dins de l'església de Santa Margarida, i els confreres es reunien al porxo que hi havia davant de l'església i del cementiri. La confraria feia dir al rector de Quart 12 misses anuals, una cada mes, per les ànimes dels confreres difunts, i per aquest servei li pagava 3 lliures¹¹. També el dia de la festa de les Santes, que és el 19 de juliol, l'endemà de la de Santa Margarida, la patrona del poble, el rector deia un ofici. Les funcions litúrgiques d'aquest dia, en què intervenien rectors de les parròquies veïnes, costaven a la confraria 2 lliures i 14 sous. Abans de la festa hi havia un dia, que hauria d'haver estat el 17 de juliol, però que podia variar, anomenat el dia de l'extracció, en què el confreres es reunien per extreure el noms del nous pabordes i clavari, que eixien a l'atzar per rodolins, i que havien de servir durant un any. Aquest dia també hi havia actes litúrgics, que eren missa i aniversari, amb assistència de tres rectors veïns. Per això Josep Ros cobrava un total d'1 lliura, 6 sous i 6 diners.

¹⁰ Narcís SOLER MASFERRER, «El compte de les fornades dels ollers de Quart (1707-1710)», *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, 62, Girona, 2021, p. 313-334.

¹¹ Els comptes d'aquesta època es feien en lliures, sous i diners. Una lliura valia 20 sous i un sou, 12 diners. Eren unitats de compte que es satisfien amb les monedes en curs, que corresponien amb algunes o una part d'aquestes unitats.

També s'anomenava lliura la unitat de pes equivalent a 400 grams, que es dividia en 12 unces, cadascuna de les quals equivalia a uns 33 grams.

Un any després de la mort d'un confrare, la confraria li feia dir un aniversari, pel qual Josep Ros cobrava 19 sous i 6 diners. Per tots aquests conceptes el 1727 va rebre de la confraria 7 lliures, 14 sous i 6 diners. La confraria era pobra i, per pagar aquesta quantitat, els pabordes van haver d'escurar les butxaques de quatre pabordes anteriors que devien diners a la caixa de la confraria de taxes que haurien d'haver cobrat dels confreres durant el seu mandat, i encara van haver de manllevar diners de la caixa de la lluminària. Al llibre de comptes dels ollers de Quart hi figuren, en les poques ocasions en què els comptes eren una mica detallats, tots aquests pagaments al rector per part de la caixa dels pabordes o la caixa del clavari, degudament anotats al llibre el dia que pabordes i clavari vells passaven comptes amb els pabordes i clavari nous.

La confraria tenia al seu càrrec la conservació, ornamentació i il·luminació de la capella de les Santes. Sabem pel llibre de comptes de l'adquisició d'elements de mobiliari litúrgic, com ara roba per a l'altar. Ja en temps de Pau Bigas, successor de Josep Ros, els ollers de la confraria de Santa Justa i Santa Rufina van decidir de fer un retaule, que costà 100 lliures, i després el van fer daurar pel preu de 180 lliures. Devia ser un retaule senzill, però segurament apropiat per a la petita capella, que suposem que era al mateix lloc on és avui dia¹².

Durant les visites de què parlarem aquí els visitadors no s'entretenen gens en la capella de les Santes. Assenyalen que abans era la capella de Sant Andreu. Suposem que es degué canviar d'advocació després de la fundació de la confraria de Santa Justa i Santa Rufina per un reial privilegi de 1572. No hi havia cap benefici fundat, els ollers en tenien cura, i sempre estava arreglada bé i decentment (fig. 4).

Una de les despeses més important que tenia la confraria era la de mantenir la il·luminació d'aquesta capella. De fet, la caixa o bací del clavari, anomenat també baciner, estava dedicada sobretot a aquesta funció, i per això rebia també el nom de caixa de la lluminària. El clavari, setmanes o mesos després d'haver acabat el seu mandat, passava comptes amb el clavari novament eixit el dia de l'extracció. Encara que generalment es limiten a dir

¹² Avui dia aquest retaule no existeix, potser va ser destruït durant la Guerra Civil. A la capella hi ha les imatges de les Santes fetes segurament a Olot durant la postguerra. Com a cosa curiosa, per manifestar que aquestes màrtirs del temps de Dioclecià eren sevillanes, l'escultor posà entre elles la Giralda, en flagrant anacronia.

Fig. 4 Capella de les Santes Justa i Rufina en l'estat actual.

el que deixen de comptant a la caixa, en alguna ocasió detallen les despeses.

El 12 d'agost de 1717 Pau Carreras, confrare clavari d'aquell any, va donar comptes de la seva administració. Havia gastat 6 lliures, 6 sous i 8 diners, i deixava a la caixa de comptant 1 lliura, 2 sous i 10 diners. Havia

comprat quatre vegades una «maidetella»¹³ d'oli que valia 3 sous i 6 diners. Una cinquena vegada li va costar 3 sous i 8 diners i una sisena 3 sous i 4 diners. Era l'oli que cremava en una o més làmpades de la capella. Va comprar dos ciris per 10 sous, també un ciri que pesava tres lliures i mitja i que li va costar 2 lliures, 3 sous i 6 diners, dos ciris de cera blanca i mitja lliura de candeles per 9 sous i 4 diners, i finalment dues lliures de pes de ciris petits i dos ciris grans per 2 lliures 3 sous. Tot plegat suma exactament el que va dir que havia gastat. La majoria dels ollers no sabien escriure el seu nom, però de comptar ningú no els havia d'ensenyar res. Va rebre els comptes Narcís Font, clavari nou.

La caixa de la lluminària també pagava misses i aniversaris, despeses que compartia amb la caixa de la confraria o dels pabordes. Dels ingressos només sabem que rebia les atxes de cera blanca de 4 lliures de pes –un cop hem trobat esmentat que tenien quatre blens–que havien de pagar els joves ollers admesos a la confraria, una si eren fills de mestre i dues si no n'eren. Cadascuna d'aquestes atxes valia 3 lliures en començar el segle XVIII i 4 lliures i 10 sous cap al final. Servien sobretot per ser portades durant les processons.

LES VISITES PASTORALS A QUART DE 1720 A 1759¹⁴

Entre els papers de Josep Ros conservats a l'Arxiu Diocesà de Girona ens han cridat l'atenció tres fulls de paper referents a les visites pastorals de què va ser objecte Santa Margarida de Quart els anys que ell va ser-ne el rector, perquè s'ocupen d'un aspecte que sol passar desapercbut, que és el cost que aquestes visites tenien pel rector i la parròquia. El seu títol és «*Nota de les visites he tingudas jo Josep Ros, prevere i rector de Quart, y del que en elles he gastat*». Durant el seu temps la seva parròquia va ser objecte de 5 visites pastorals, quatre encapçalades pel bisbe de Girona en persona, i una per un visitador general. Va deixar constància de les despeses de 4 d'elles.

¹³ Maitadella: Mesura de líquids equivalent a mig porró i a pocs menys de mig litre (DCUB).

¹⁴ Les visites han estat consultades en els llibres d'actes de visites que es conserven a l'Arxiu diocesà de Girona, un cop localitzades a partir d'un inventari antic de les poblacions visitades. Els altres papers que hi fan referència i els comptes de les visites es troben a les carpetes ADG 3/241 26 1 Doc. Parroq. Div. 1 i 2, documentació parroquial diversa de Santa Margarida de Quart, 1717-1860 i 1717-1853.

El 1719, un any abans que ell en fos el rector, la parròquia de Quart ja va rebre una visita pastoral. Era l'últim any del pontificat del bisbe de Girona Miquel Joan de Taverner i Rubí (1700-1720). Aquest bisbe fou partidari del rei Felip V i es va exiliar mentre Girona va estar en mans de l'exèrcit del pretendent Carles. Fou un bisbe exigent que treballà per l'enfortiment de la diòcesi. Com a bisbe més antic de la província eclesiàstica organitzà un important sínode provincial el 1717¹⁵. La visita pastoral la va confiar al seu visitador general que s'esqueia que era el seu nebot i futur successor com a bisbe de Girona, Josep de Taverner i d'Ardena, aleshores vicari en tot allò espiritual i temporal, i també bisbe electe de Tortosa. El rector de Quart era Narcís Ros, l'oncle de Josep Ros, que havia estat rector molts anys i que ja devia ser gran. El mandat del visitador resultant de la visita era crític amb la situació de la parròquia. No es portaven com era degut els comptes de l'obra de l'església i de les confraries. Hi havia negligència en pagar les prestacions i, quan es passaven comptes, no es detallava allò comprat i gastat, sinó que se'n donava només la suma global. Manà portar els llibres correctament i que els pabordes aportessin a les caixes de les confraries allò que devien. També que aquells que tenien censals o altres prestacions de l'obra de l'església paguessin les pensions puntualment. Aquesta situació, a partir de 1920 amb el nou rector Josep Ros, va millorar substancialment.

PRIMERA VISITA, 1723, BISBE JOSEP DE TAVERNER I D'ARDENA

La primera visita ja en temps de Josep Ros fou el 6 de juny de 1723, quan va visitar l'església Josep de Taverner i d'Ardena, la mateixa persona que havia fet la visita de 1719 a Narcís Ros, però que ara la feia com a bisbe de Girona. El seu oncle, el bisbe anterior, havia deixat de ser-ho el dia 11 de març de 1720, en ser nomenat arquebisbe de Tarragona, càrrec que no va poder exercir, ja que morí a Girona el dia 24 del mateix mes. El nou bisbe havia pres possessió el 7 de març de 1721, i el 1722 ja era de visita a l'ardiaconat de Besalú, i després va continuar per altres llocs¹⁶. A Santa Margarida de Quart,

¹⁵ Josep MARQUÉS, *una història de la diòcesi de Girona*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 2007, p. 152

¹⁶ Josep MURLÀ i GIRALT, «Notícia dels temples de l'ardiaconat de Besalú a través d'un document del bisbe Josep de Taverner i d'Ardena», *Amics de Besalú. IV Assemblea d'Estudis del seu Comtat. Actes i comunicacions*, vol. I, 1980, p. 155-194.

un cop feta la visita, només hi va dinar. Aquesta primera vegada el rector no va prendre cap nota del que gastà. No devia ser gaire, perquè el bisbe es mostra, com veurem, molt auster.

L'acta de la visita és molt laconica. El bisbe visità l'altar major i el sagrari, les fonts baptismals, l'altar de Santa Justa i Santa Rufina que abans havia estat de Sant Andreu, de devoció dels ollers, els quals en tenien cura, el de Sant Miquel, el de Nostra Senyora del Roser, l'altar de Sant Antoni Abat i la sagristia. Només va trobar a faltar una casulla morada i un sobrecaze morat, una bossa de corporals morada, verda i vermella, que podia ser tot en una, i una bossa pel pixis petit.

Josep de Taverner manifestà un gran interès a millorar les visites pastorals i, mentre feia aquesta primera visita del seu mandat, ja pensava en la segona, que volia preparar de la millor manera possible. Així ho manifestà en una llarga carta del 28 de juny de 1724 dirigida al domer de Cassà de la Selva i escrita a Calella mentre era de visita pastoral, conservada en l'Arxiu Diocesà de Girona entre els papers de Quart. Li encarrega que procuri l'exacta observança de tots els punts que hi figuren, i que *«del mateix modo advertirà a tots los pàrrochos que en el mes de setembre pròxim vinent ab lo favor de Déu començarem la segona visita de la diòcesi en que examinarem ab major atenció lo estat de las iglésias i particularment si ha quedat en ellas càlser algun sen ser dorat de part de dins, si las crismeras i petxinas per batejar són de plata (que las de estany ho altre matall se retireran) com y també si lo piccis¹⁷ en que està reservat el Santíssim Cos de Jesu Christ està ab la deguda decència, declarant que entenem per deguda decència que los piccis tingan son peu de plata de modo que estiga elevat lo globo en què estan reservades les formes consagradas, junt ab lo casquet, lo qual deu ser dorat de dins...»*.

Dedica molts de punts a la vida i honestetat dels clergues, regula l'edat de les majordones, de les filles de les majordones i de les nebodes dels clergues que poden conviure amb ells. Aquest tema i altres no sembla pas que interessessin gaire Josep Ros, que va resumir el contingut dels manaments de la carta darrera de l'últim full d'aquesta; així que el seguirem a ell. En el resum s'hi manifesten les principals preocupacions del bisbe:

«Primo mana de tots los pàrrochos y demás obligats acistir al sínodo en quant pugan acistescan.

¹⁷ Pixide: Copa de metall amb tapadora, on es guarden les hòsties consagrades (DCVB).

2. *Que tots los confessionaris se compongan segons mana lo sant Tribunal de la Inquisició, i que nos pot confessar cap dona sens que entre lo confessor y ella media la retxa del confessionari.*

3. *Que las crismeras sian de plata, que los piccis del Santíssim Sagrament sian de plata amb son peu de plata y lo casquet daurat a lo menos de la part de dintre.*

4. *Que en todas las iglésias a y age los ornamentals necessaris de roba blanca y de tots los cinch colors que usa la Iglésia tot decent per celebrar lo sant sacrifici de la missa.*

5. *Que en tots los altars de las iglésias a y age creu ab sa imatge de Christo de bulto y sacra amb sas tauletes del lavabo, y del evangeli de sant Joan tot decent.*

6. *Que en las funcions ecclesiàsticas no y age cavallets¹⁸, ni rabins¹⁹, ni se puga anar a cercar ab lo llit dels morts los qui treballan a las festas, ni fer pagar res als qui entren a la Iglésia ab aspuelas. Ni que se puga fer los ascatlots²⁰, o lo abat²¹, quant se casa algun viudo o viuda y los fadrins no pugan per las festas de Nadal fer colvey²² y las cosas que acostuman.*

7. *Que los ecclesiàstichs observian lo edicte de la vida i honestat que demana lo estat ecclesiàstich.*

8. *Conté la prohibició de las majordonas joves de edat de menos de trenta anys; en quant a pares i mares, germanes, nabodas dels ecclesiàstichs veyes que es lo que disposa des del dit nº 8 a fins al nº 15.*

Finalment en lo nº 26 ordena i mana an als presidents de las conferèncias que avisin a tots los parrochos y confessors que fassan paper de conferència y los demés y simples sacerdots si no fan paper que a lo menos acistescan a dita conferència de son districte».

En un altre document, el bisbe va escriure a tots els rectors, domers, sagristans i altres clergues donant unes pautes de com desitjava trobar les coses en la segona visita que faria el 1726, ja que ell volia fer les visites cada

¹⁸ Cavallets: Dansaires que figuren en certes festes populars i duen una figura de cavall passada pel cos, de manera que simulen cavalcadors, i executen diferents danses i moviments coordinats (DCVB).

¹⁹ Rabins: Segurament es refereix a alguna representació de Setmana Santa en què intervien actors que representaven personatges vestits de jueus. Dec aquesta i altres informacions a Pep Vila.

²⁰ Esquellotada: Esvalot que es fa amb esquelles, corns, llaunes, etc., especialment davant la casa d'un vidu el dia que es torna a casar.

²¹ Fer un visca l'abat: Fer esquellots o brogit estrident per riure's de qualcú, durant la nit (DCVB).

²² A collibè: Seient cama aquí cama allà sobre el coll i les espatlles d'un altre, o sobre els lloms (DLLC del IEC).

dos anys, com recomanava el concili de Trento als prelats de l'Església: «*Nos D. Joseph de Taverner y Dardena per la gràcia de Déu y de la Santa Sede Apostòlica bisbe de Gerona y del Consell de sa Magestat, als reverends rectors, sacristans, domers y demés curat, clero i poble de la present nostra diòcesi, salut en el Senyor.*

*Lo més gran e important ocupació del ministeri episcopal és la visita que deuen fer los bisbes de nostra diòcesi cada any o per lo menos de dos en dos anys per lo que lo Esperit Sant per medi de casi tots los concilis y singularment per lo Tridentino la ha recomanada y ordenada ab gran precisió als prelats de l'Iglésia y ab molta raó, puix tenint estos de donar compta de las ovelles que an estadas comesas per lo supremo universal Pastor de la Iglésia a son cuydado és necessari que las conegan a fi de poder acudir a son cuydado, a sas necessitats apartant-las de les malas pasturas, buscant-los-ne de bonas y sobretot inquerir si los pastors que tenen empleats per son govern las condueixen per los camins que deuen y cumplen ab les obligacions de bons pastors, ho si olvidats de son ministeri sols se ocupan de retirar la llana de ses ovelles y lo demés útils que ne poden resultar, sens tenir la més mínima atenció a son sustento, com se caxava Ezequiel parlant dels pastors: Facti sunt gregis mei in rapinam, et oves meae in devorationem, neque enim quaesierunt pastores mei gregem meum*²³, y com no puga entrar un prelat en lo individual conaxament de una dilatada diòcesi sens veure-la de parròquia en parròquia, iglésia per iglésia, poble per poble, pàrrocho per pàrroco, perso inseguint la disciplina que tant estretament nos te encomanada nostre mare la Iglésia, y la precisa obligació que lo concili de Trento imposa de visitar nostra diòcesi avem resolt continuar nostras visitas pastorals comensant la segona en tota nostra diòcesi, esperant ab la misericòrdia de Déu y patrocini de Sant Narcís y altres sants bisbes predecessors nostres y St. Carlos que tant excelí en esta gran sciencia de visitar que nos donan forsas per concluir-la y conseguir ab ella fruit per lo que avem procurat a la primera que podrem acabar en lo temps que lo sant Concili de Trento nos ordena...».

Es proposava visitar des de la catedral fins a l'última capella i oratori públic o privat, hospitals, monestirs i convents. Tots els clergues havien de fer examen de consciència de si havien causat algun escàndol al poble, de si

²³ La cita completa (Ezequiel 34, 8) és: *Vivo ego, dicti Dominus Deus, quia pro eo quod facti sunt gregis mei in rapinam, et oves meae in devorationem omnium bestiarum agri, eo quod non esset pastor; neque enim quaesierunt pastores mei gregem meum sed pascebant pastores semetipsos* (Biblia Sacra iuxta Vulgatam Clementinam, septima editio, BAC 1985): «Com jo visc, oracle del Senyor Jahveh: Per tal com el meu ramat ha esdevingut una presa i les meves ovelles han estat pastura de totes les bèsties del camp per manca de pastor, perquè els meus pastors no pensaven en el meu ramat, sinó que els meus pastor es pasturaven ells i no el meu ramat» (Biblia de la Fundació Bíblica Catalana, Barcelona, 1968).

no havien donat compte dels béns que administraven, si havien complert tot el que corresponia a llegats i causes pies, si havien dit totes les misses que els difunts els havien encarregat i, en cas de no haver-ho fet, se n'havien de confessar i corregir. Tots havien de tenir a punt els memorials que la visita havia d'examinar. En la seva primera visita se n'hi havien donats, però en faltaven molts.

El primer memorial havia d'ésser sobre l'estat material de l'església, començant pel nom del sant al que estava dedicada, seguint per totes les capelles i altars i qui els tenia al seu càrrec, amb tots els beneficis que hi havia en els altars i llurs obligacions i totes les confraries erigides en l'església. També sobre les fonts baptismals, el cementiri, el campanar, les campanes, els llibres, els confessionaris, que tot havia d'estar en degut lloc i forma.

Un segon memorial amb totes les obligacions de misses i aniversaris fundats en l'Església que han de complir els beneficiats, amb el nom dels fundadors, les capelles on s'han de dir, les caritats que en resulten i les modificacions que aquestes han sofert. Cada beneficiat havia de fer un memorial amb l'estat del seu benefici i de les seves obligacions.

Volia un altre memorial amb totes les rendes de l'església tant en fruits com en censals, amb declaració de les persones que prestaven aquests censals. I encara un altre amb totes les relíquies i un altre amb tota la roba i mobiliari litúrgic. Els rectors havien d'exhortar als parroquians perquè es confessessin i rebessin la comunió de mans del bisbe. Havien de tenir en compte que en la visita administraria el sagrament de la confirmació i, per tant, els clergues de cada lloc havien de preparar allò necessari. Tots els clergues i beneficiats, residents o no, havien de ser presents en la visita.

Amb tot el que portem dit, es pot veure com als rectors se'ls girava molta feina. Aquí ens interessa particularment l'última disposició sobre la segona visita a la qual anaven dirigits tots aquests advertiments i demanda de memorials. Ens fa pensar, com ja hem dit, que la primera que va fer havia estat molt austera i que el rector, encara que no va anotar res, hauria gastat poc:

«Finalment seguint la disposició del sagrat concili de Trento i declaració de la Sagrada Congregació sobre la subjecta matèria proferida se mana ab tota precisió a tots los curats i qualsevol altres que per consuetut ho altrament deuhen preparar-nos los aliments y de demás necessari per la visita a Nos y a nostra comitiva que no fassan preparar grans convits que no és assò lo que se busca ni al que se va, sí sols uns menjars frugals y los necessaris per nostre sustento y família declarant que regonexent en assò lo més mínim excés, particularment servint viandes delicades y

buscades que castigarem als contrafayents sent nostra intenció que en nostra taula y la de nostres domèstichs no se servesca altra vianda que la carn de moltó y altres semblants que regularment se matan en las carnicerías. Dat en Gerona al 1 de abril de 1725, Josep Bisbe de Gerona»

Així acabava el «*Paper de avís del Il·lustríssim. Señor Don Joseph de Taverner Bisbe de Girona a tots los Parrochos perquè tinguin pervingut tot lo contengut en lo present paper per la visita fahedora lo any 1725 a fins a ser acabada*». El signava, per manament del bisbe, Joseph Furrassola, secretari de càmera i visita, que serà el futur visitador de 1735, ja en temps del bisbe Baltasar de Bastero.

Aquesta segona visita, tant preparada pel bisbe, no va ser possible a Quart. Una nota afegida en el paper que hem resumit ho explica: «*Dita visita no la pogué fer per esta Selva de Girona perquè morí a 16 de janer de 1726*».

SEGONA VISITA, 1732, BALTASAR DE BASTERO I LLEDÓ

El successor del bisbe Josep de Taverner, Pere Copons i de Copons (1726-1728) va tenir un pontificat curt, sense temps de fer cap visita a Quart. La segona visita estant de rector Josep Ros va tenir lloc el 2 de març de 1732, quan visità l'església el bisbe Baltasar de Bastero i Lledó (1728-1744). S'esqueia en Quaresma i, a Quart, només hi va dinar.

L'acta és molt més completa que la de la visita de Josep de Taverner i d'Ardena. També va començar per l'altar major, on hi havia el benefici rectoral obtingut per Josep Ros i el fundat per Narcís Ros, que posseïa també el rector, el sagrari i la pica baptismal. Va trobar molt bé l'altar de les Santes Justa i Rufina «*cum ara, et de aliis optime ornatum*» i assenyala que abans era de Sant Andreu i que no hi havia cap benefici fundat. Un cop vistos tots els altars, passà a la sagristia, on va fer un inventari complet de tot el contingut litúrgic, que era molt ric:

Sacristia

In qua pro servitio ipsius Ecclesiae. invenit sequentia ornamenta:

Primo un reliquiari de plata, ab reliquias de santa Margarida y altres sants²⁴

²⁴ El reliquiari de Santa Margarida porta la inscripció «és de Quart» i la data de 1669. Entre els altres sants hi ha Sant Bonifaci i, probablement, sant Fortunat i santa Casta. Són les relíquies d'aquest sants les que van ser venerades de nou i a les quals es va dedicar una confraria en temps de Josep Ros (Miquel PAIROLÍ, *op. cit.* p. 104).

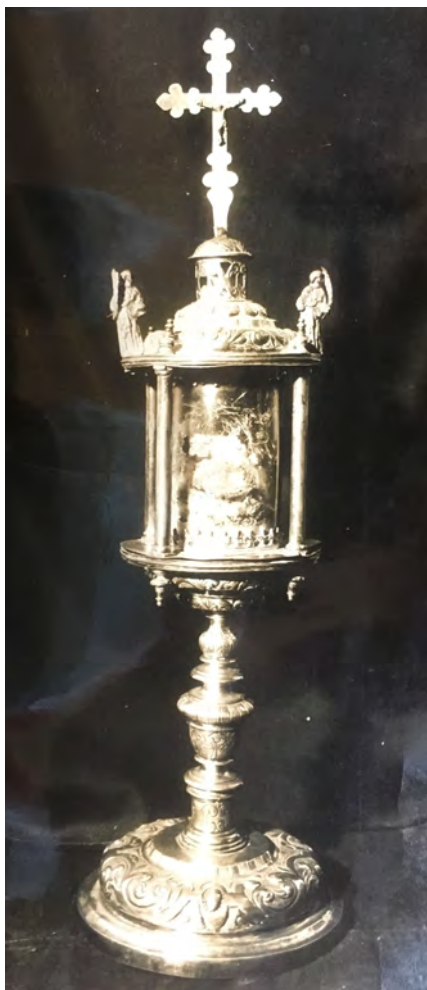

Fig. 5 Reliquiari de Santa Justa i Santa Rufina. Fotografia Sanz.

Ítem un reliquiari de plata, ab reliquias de santa Justa y santa Rufina y altres sants²⁵ (fig. 5)

Ítem dos calsers, quiscun ab sa patena²⁶, lo un tot de plata y lo altre la copa de plata y lo peu de bronze

Ítem dos custodias de plata, quiscuna ab son peu de plata

²⁵ Les relíquies de les Santes havien estat cedides el segle anterior per la confraria de Santa Justa i Santa Rufina de Vilanova de Palafolls, avui Malgrat de Mar. Tots dos reliquiaris porten el segell dels argenters de Girona

²⁶ Plat de metall preciós, lleugerament còncau, amb el qual es cobreix el calze i dins el qual es posa l'hòstia des del paternòster fins al moment de sumir (DCVB).

Ítem una veracreu de plata sobredorada
 Ítem una creu gran de plata²⁷
 Ítem un incenser de plata, ab sa barquilla²⁸ y cullera de plata
 Ítem dos canadellas y safateta de plata
 Ítem dos paces²⁹ de plata
 Ítem un vexicle³⁰ de plata ab son peu tot de plata sobredorat
 Ítem crimeres³¹ de plata
 Ítem patxina³² de plata
 Ítem quatre coronas de plata, dos per las imatges de Nostra Senyora y dos per los Ninyos
 Ítem un tàlem³³ bo
 Ítem dos gamfarrons de domàs³⁴ vermell
 Ítem cinc tovallolas per la creu
 Ítem cinc tovalloletes per al lavabo³⁵
 Ítem sis xugamans
 Ítem sich albas³⁶ bonas
 Ítem cinch síngulos³⁷
 Ítem vint purificadores³⁸

²⁷ Miquel PAIROLÍ, *op. cit.*, p.103-104. Aquesta magnífica creu processional gòtica avui presideix el presbiteri de l'església parroquial.

²⁸ Barqueta: Recipient en forma de barca on es guarda l'encens.

²⁹ Pau: Làmina de metall fi, o de fusta forrada de tela fina, que es dona a besar als fidels mentre se'ls diu: «*Pax tecum*» (DCBV).

³⁰ Píxide: Copa de metall amb tapadora, on es guarden les hòsties consagrades (DCVB).

³¹ Vas on es guarda la crisma –oli consagrat– per a les uncions (DCVB).

³² Les crimeres i la petxina s'usen per administrar el sagrament del baptisme.

³³ Pal-li: Umbracle, dossier per a cobrir algú (DCVB).

³⁴ Gamfarrons, gonfarons o gonferons solen ser penons, banderes o estandarts per dur a les processons, sovint amb imatges pintades o brodades dels patrons de la parròquia. Domàs: teixit de seda o de cotó que presenta dibuixos en què, pel diferent lligat, la roba és brillant en uns indrets i sense brillantor en altres.

³⁵ Les cinc tovalloles devien servir per ornar la creu per sota de la magolla amb un dels cinc colors litúrgics, i també devien ser de colors diferents les cinc tovalloletes pel lavabo. Dec la informació sobre gamfarrons i tovalloles a Marc Sureda.

³⁶ Alba: Túnica blanca, llarga fins als peus, amb mànegues llargues i estretes, que els sacerdots catòlics es posen davall la casulla per celebrar els oficis divins.

³⁷ Cíngol: Cordó amb una borla a cada cap, amb el qual el sacerdot se cenyeix per celebrar els oficis divins (DCVB).

³⁸ Purificador: Drap fi amb què el sacerdot eixuga l'interior del calze després de consumir el vi i l'aigua de la segona purificació (en la missa es purifica el calze amb dos lavatoris) (DCVB).

*Ítem sis corporals*³⁹

Ítem quatre bolsas de corporals de tots los colors, bonas

Ítem set cobricàlers los sinch bons y los dos usats

Ítem dos capes pluvials bonas de diferents colors y algunas de domàs

*Ítem sis dalmàtigas*⁴⁰ *bonas las quatre de domàs i dos de xamallot*⁴¹

*Ítem nou casullas bonas, tres de domàs, una de vellut y las restants de xamallot, cada una ab sa estola*⁴² *y manible*⁴³ *corresponents*

Ítem vint y quatre estovalles per los altars

*Ítem deu garnatxas*⁴⁴

Ítem quatre camisas romanas per los qui aportan lo tabernacle de Nostre Senyor en las professons

*Ítem tretse palios*⁴⁵, *alguns de domàs y tots bons*

Finalment el bisbe manà complir uns llarguíssims mandats que ja havien estat escrits en el llibre d'actes en la visita feta amb anterioritat a Palol d'Onyar. Aquests mandats manifesten la preocupació del bisbe per posar ordre en els llibres sacramentals i altres llibres que havien de portar els rectors i perquè aquests fossin molt curosos en les seves funcions:

En primer lloc manava que en les partides de baptismes, desporis i òbits de pàrvuls després del nom del pare i de la mare –i del cognom de la casa d'on aquesta era eixida–, es posés la paraula «cònjuges» per denotar la legitimitat de la filiació del mullerat, batejat o confirmat.

També que els rectors havien de portar un llibre amb totes les fundacions de misses i aniversaris, on la partida de cada fundació s'havia de

³⁹ Corporal: Drap blanc que es col·loca sobre l'ara on se celebra la missa, per posar-hi el calze i l'hòstia damunt (DCVB).

⁴⁰ Dalmàtica: Espècie de túnica oberta pels costats i amb mànegues amples i curtes, que porten el diaca i el subdiaca en els oficis divins.

⁴¹ Camelot: Teixit de llana mesclada amb pèl de camell o de cabra (DCVB).

⁴² Ornament litúrgic consistent en una banda de tela relativament estreta i molt llarga, signada amb una o algunes creus, que els clergues es posen penjada pel coll o per l'espatlla en certes funcions litúrgiques.

⁴³ Maniple: Ornament sagrat de la mateixa figura que l'estola, però més curt, que el sacerdot porta cenyit al braó esquerre damunt la mànega.

⁴⁴ Garnatxa: Peça de vestir per sobre la sotana, molt semblant al roquet i al sobrepellís, molt obert pels costats sense mànegues, que els escolans portaven en les funcions litúrgiques.

⁴⁵ Pal-li: Peça de tela fina col·locada a manera de cobricel damunt sis o vuit barres llargues, que són portades per altres tantes persones, i sota la qual va la custòdia en les processons (DCVB).

posar al capdamunt del full, i a sota deixar espai per a censals i prestacions «*per continuar en lo esdevenidor las mutacions i traspessos que faran las ditas prestacions ja sie per lluhicions*⁴⁶... *nottant axí mateix en estas partidas los noms i cognoms dels que las feran... en cada die, mes y any*».

Que a la sagristia hi havia d'haver un tauló amb les obligacions de dir misses que tingui el rector.

Que hi havia d'haver un altre llibre amb les fundacions de totes les misses per anar anotant les que s'anaven dient dia a dia, per sumar-les al cap de l'any i comprovar si havien estat dites totes. Per poder fer les anotacions s'havien de deixar fulls en blanc sota i darrere de cada encapçalament, deu fulls per les fundacions de 12 misses, i vint per les de 24. Els llibres serien revisats durant les visites.

Que totes les ares soltes o portàtils que hi havia damunt dels altars havien de ser fixades per evitar el perill de vessar el calze. S'havien de fer entrar en la mesa d'altar de manera que hi hagués mig pam de la vora de l'ara al frontal d'altar.

Que s'havien de cobrir tots els altars amb guadamacils⁴⁷ com a mínim tot al llarg de la mesa i igualar, d'aquesta manera, tots els altars.

Finalment, que en tots els altars hi havia d'haver la creu amb la imatge de Crist, sacres⁴⁸ i tavelles⁴⁹, que s'hi havien de posar en 4 mesos.

Cadascun d'aquests mandats no complerts comportava una pena de tres o deu lliures, acompanyada d'excomunicació major. Eren generals a totes les parròquies i no volien dir que el rector fins aquell moment hagués estat descuidat. Al contrari, a Quart el bisbe va quedar content de l'estat de tot plegat i així ho explica l'acta, que també es fa ressò del fet que l'església havia estat refeta de nou i de la diligència de rector i parroquians⁵⁰:

«Ítem com en acte de visita S. Illma. haja vista ab especial complacencia y consuelo que la present Iglésia està de nou fabricada, i així mateix los altars d'ella, y la sacristia molt prevehida de robes ricas y de tota specie ab abundància, y tot ab santa proporció, perfecció i adorno que és una bellesa, de manera que és una de les més hermoses y

⁴⁶ Lluir, lluïció: Tornar el capital d'un censal o préstec i així deixar de pagar-ne la pensió o interès.

⁴⁷ Guadamacil: Cuiro adornat amb dibuixos estampats en pintura o en relleu (DCVB).

⁴⁸ Sacra: Cadascuna de les tres posts o quadros que es col·loquen una al mig i dues als extrems de la mesa d'altar i contenen certes oracions que el sacerdot havia de dir sense mirar el missal (DCVB)

⁴⁹ Es deu referir a les fustes on havien d'anar enganxades les sacres.

⁵⁰ Feia només dos anys que havien acabat les obres.

Acta de las Visitas hechas y hechas lo Joseph Ros Pr. y R. de
Quart, y de los que en ellas he gastat.

1723. Primo als 6. de Junij 1723. Visita esta Iglesia de quart
lo Illm. Sr. Don Lope de Tauratnes, y Dardena Bispe de
Sedona de dita Visita no men altre caposta de lo que
me importa de Gasco, solament aij va dinat.

1722. Als 2. del mes de Mars 1722. Visita la dita Iglesia de
quart lo Illm. Sr. Dn. Balthazar de Bastero, y Pedro Dy-
de de Sedona, etam de Quaresma solament aij va dinat.

Primo entre mantenidos Basunjo de mallorca Bris de papa-
banet, Alsatblas, Punsem, coquetas amatopaj y dos quartefe-
taj de resolis altot cestia - - - - 2 # 1 4 0

Item per un Brinjallet tendra - - - - 1 # 4 0

Item per un Capro - - - - 4 8 0

Item per 8. Cadnicetas de pcor - - - - 1 # 1 6 0

Item pe 50. pans de lliura - - - - 1 # 0 0

Item per $\frac{1}{2}$ quartero de bdi - - - - # 7 0

Item per $\frac{1}{2}$ quartero de fauas - - - - 2 # 4 0

Item per al gasto de dos marcos de bast - - - - # 1 4 0

Item de cistinas al Coch 1 A 0, al llacay 7 0. + # 1 4 0

y ahalre patro, el matmito 2 0 y suman altot - 1 # 3 0

Item de el Baci de las Brimas - - - - 3 # 0 0

Item lo q del diet de visita y lo q del mandaj. 1 # 0 0

Suma altot: 1 5 # 1 0 0

Fig. 6 Primer full dels comptes de les despeses causades per les visites pastorals que va rebre Josep Ros.

més vistoses iglésies de la present diòcesi havent-se tot obrat ab pocs anys conforme a quedat S. Illma. informat a summo cuydado, diligència y gasto del curat y parroquians de dita iglésia: Per ço alaba S. Illma. y aplaudeix lo gran zel y fervor de dits curat y parroquians, en coses tant de l'agrado y servei de Déu Nostre Senyor, exhortant-los al mateix temps a que continuen a donar lo últim complement y perfecció a dita iglésia

que desta manera poden segurament prometer-se de la Divina Majestat que los premiarà totes las diligèncias y gastos que per dit effecte han executat y executaran, llançant sobre las casas y famílias abundantíssimas benediccions augmentant sas isiendas y multiplicant los fruits de la terra perquè no sap lo Senyor descuidar de aquells que se aplican y esmeran per lo major adorno y hermosura de la casa, que és la iglésia, lloch especialment destinat per son culto y veneració.

Y perquè les sobredites coses

De et super quibusque fuerunt acta presentibus me Anthonio Calafell presbitero nott. er secret. Camerae et visitae, et pro testibus Francisco Pinell clerico, et Josepho Obradós, etiam clerico ambobus de familia S. Illma. Dominationis.

Jus Visitae

Solvit opus 10 s.

Solvit rector 10 s.»

L'acta indica, doncs també, clarament el dret de visita, que era d'una lliura, de la qual pagava 10 sous l'obra de l'església i 10 sous, el rector.

Però aquesta no era la única ni més important despesa que comportava la visita. El rector havia de fer la vida als visitants, que no eren pocs. Hem vist esmentat el notari que feia de secretari, i dos familiars del bisbe. Tot seguit veurem esmentats el cuiner, el «*lacayo*» o criat i el marmitó. I també dos matxos de bast.

Heus aquí la llista del que va gastar Josep Ros (fig. 6):

Primo entra malindros⁵¹, bascuits de Mallorca⁵², anís de papabanet⁵³,

⁵¹ Peça de pasta de farina amb ous i sucre, de forma allargada, emprada principalment per menjar-la sucada amb xocolata (DCVB).

⁵² El bescuit és una peça de pa que s'ha cuit dues vegades perquè es conservi molt de temps, i era la base del menjar dels soldats en campanya i dels mariners embarcats. Aquí es tracta d'uns dolços fets de farina, ous i sucre, cuits al forn de manera que quedin rostits i trencadissos (DCVB). Els de Mallorca, fossin fets a l'illa o a la manera de Mallorca, es presentaven en forma de llesques petites de pa torrat.

⁵³ Petita boleta de sucre endurit al voltant d'un gra d'anís o de comí, o simplement una boleta de sucre amb gust d'anís. També poden ser més grans i amb forma ovalada quan el sucre envolta una ametlla. Es feien de colors diferents. En els batejos, els padrins els tiraven pel balcó als nens que hi acudien, i es regalaven i encara es regalen als convidats a batejos i casaments. Papabanet es deu referir al papa Luna, Benet XIII, l'últim dels d'Avinyó que es refugià a Penyíscola, al qual fou fidel la Corona d'Aragó.

<i>atzarolas</i> ⁵⁴ , <i>punsem</i> ⁵⁵ , <i>coquetas amargas</i> ⁵⁶ y <i>dos garrafetas de resolis</i> ⁵⁷ al tot costà	2 lliures 14 sous
<i>Ítem per un anyallet tendra</i>	1 lliures 4 sous
<i>Item per un capó</i> ⁵⁸	8 sous
<i>Ítem per 8 carniceras</i> ⁵⁹ de peix	1 lliura 16 sous
<i>Ítem per 30 pans de lliura</i> ⁶⁰	1 lliura
<i>Ítem per ½ quartera</i> ⁶¹ de ordi	7 sous
<i>Ítem per ½ quartera</i> de faves ⁶²	2 lliura 4 sous
<i>Ítem per al gasto de dos matxos de bast</i> ⁶³	4 sous
<i>Ítem de estrenas al coch 14 sous al alacayo 7 sous</i> ⁶⁴	
y an al regatxo o marmitó 2 sous suman al tot	1 lliura 3 sous
<i>Ítem del bací de les Ànimas</i> ⁶⁵	3 lliures

⁵⁴ Fruit de l'atzaroler (*Crataegus azarolus*), un arbre fruiter semblant a l'arç blanc, però amb fulles i fruits més grans. Les atzeroles es podien conservar confitades.

⁵⁵ El poncem és el fruit del poncemer (*Citrus medica*), l'únic cítric cultivat ja en època medieval, al costat del taronger amargant o agre. Fa un fruit gros, semblant a la llimona, molt aromàtic, de poca carn i molta escarrotxa o pela, que s'usava per fer mermelades i xarops. Aquí es deu tractar de mermelada o de poncem confitat.

⁵⁶ Segurament es tracta de coques ensucrades amb mermelada de taronja agra o amb trossos d'aquesta taronja confitada.

⁵⁷ El resoli o resolis era un licor fet d'aiguardent, sucre i un ingredient olorós (DCVB).

⁵⁸ Animal castrat, especialment el pollastre capat de petit per engreixar-lo (DCVB).

⁵⁹ Carnissera i lliura carnissera: Unitat de pes equivalent a tres terces, que servia per pesar carn o peix. Una terça venia a ser 400 grams i es dividia en 12 unces (DCVB). La carnissera equivalia doncs a 1.200 grams, i el rector hauria adquirit més de 9,6 quilos de peix fresc, vingut segurament de Sant Feliu de Guíxols.

⁶⁰ Aquests pans pesaven una lliura, o sigui 400 grams. Per tant, eren quasi com els nostres, que en diem de mig quilo, però en realitat pesen poc més de 400 grams. Cada pa valia 8 diners.

⁶¹ Mesura de capacitat de grans de cereals que solia valer uns 70 litres. Així el rector va comprar 35 litres d'ordi, que només podia anar destinat a les cavalcadures.

⁶² El preu de les faves era 6 vegades més gran que el de l'ordi. Trenta-cinc litres de faves només podien anar destinades també a les cavalcadures. Es donaven als cavalls quan havien de fer molta feina, com un requisit que donava molt de vigor.

⁶³ Potser van ser els encarregats d'anar a buscar la compra i pujar-la a Santa Margarida. No crec pas que fossin els alimentats amb ordi i faves.

⁶⁴ Els visitadors anaven acompanyats de cuiner, cambrer i marmitó i, pel que sembla, era costum donar-los unes estrenes o propines que eren prou importants, encara que és possible que fos tot el que cobressin.

⁶⁵ Els baciners de les ànimes recollien en espècie la majoria de les almoines, per mitjà de les ofrenes de pa.

<i>Ítem 10 sous del dret de visita y 10 sous del mandat⁶⁶</i>	<i>1 lliura</i>
<i>Suma al tot</i>	<i>15 lliures 10 sous</i>

Per menjar en un sol àpat un anyell, un capó, nou quilos de peix i trenta pans de 400 grams a més dels melindros, bescuits, poncems, atzeroles, papabenet i altres lllaminadures, a taula havia de seure un bon nombre de persones. En aquest cas, devia haver-hi a més del rector i el bisbe, el notari que va fer l'acta i els dos familiars del bisbe que van actuar de testimonis. Cuiner, criat i marmitó devien menjar a part, però de la mateixa compra.

TERCERA VISITA, 1735, JOSEP FURRASSOLA VISITADOR GENERAL

El dia 24 d'octubre de 1735 va visitar l'església de Quart el reverend doctor Josep Furrassola, prevere i rector de Sant Esteve de Llémena, visitador general de l'Il·lustríssim Don Baltasar de Bastero i Lledó, bisbe de Girona. S'hi va quedar a dormir entre sopar i dinar de l'endemà.

No hem trobat aquesta visita en el volum de visites pastorals corresponent a l'any 1735 ni tampoc no surt esmentada en l'índex de visites pastorals de l'Arxiu Diocesà de Girona. Però els visitadors de 25 de setembre de 1942 la tenien a la vista, ja que esmenten que la sagristia ja havia estat inventariada en aquesta visita. Va ser precisament en aquesta que Josep Ros va rebre el mandat d'escriure la consueteta, com indica el seu títol: «*Manual de las consuetuts generals i particulars se acostuman observar-se en la parroquial Iglésia de Santa Margarida del lloch de Quart del present bisbat de Gerona, calendat per mi Joseph Ros, prevere y rector de dit lloch en lo any 1736 per ordre y mandato del reverend doctor Joseph Furrassola prevere y rector de la parròquia de Sant Esteva de Llémana, visitador general de l'il·lustríssim señor Don Balthazar de Bastero y Lledó, bisbe de Gerona, en la visita per ell feta en dita iglésia als 24 de octubre de 1735*».

Aquestes van ser les despeses:

<i>Primo per 1 lliura de anís de papabenet</i>	<i>6 sous</i>
<i>Ítem entre malindros y bescuits de Mallorca</i>	<i>4 sous</i>
<i>Ítem per un anyell</i>	<i>1 lliura 8 sous</i>

⁶⁶ Es tracta del dret de vista, que era d'una lliura, suma dels 10 sous que pagava l'obra i dels 10 que pagava el rector.

<i>Ítem per 3 lliuras de carn de moltó⁶⁷</i>	<i>12 sous</i>
<i>Ítem per dos parells entre capons y gallinas</i>	<i>1 lliura 4 sous</i>
<i>Ítem per 12 pans de sou</i>	<i>12 sous</i>
<i>Ítem per al gasto de un matxo de bast</i>	<i>9 sous</i>
<i>Ítem del bací de las Ànimas</i>	<i>3 lliures</i>
<i>Ítem entre dret de visita y del cartell</i>	<i>1 lliura</i>
<i>Suma</i>	<i>8 lliures 15 sous</i>

Aquesta vegada, malgrat que el visitador hi va sopar, dormir, esmorzar i dinar, no hi va haver despeses per ordi ni faves, ni estrenes als cuiner, cambrer i marmitó. La despesa de carn, entre anyell, moltó, i capons i gallines, va pujar a 3 lliures 4 sous, no gaire diferent de les 3 lliures 8 sous que havia costat la carn i el peix de l'únic àpat de la visita anterior. Amb tot plegat la visita costà poc més de la meitat que la de l'any 1732. Segurament, en tractar-se d'un visitador general i no del bisbe, no hi havia cavalcaçures ni cuiner ni marmitó ni servei de taula. El nombre de persones s'havia reduït al mínim.

QUARTA VISITA, 1742, BALTASAR DE BASTERO I LLEDÓ

El 25 de setembre de 1742 va tornar a visitar l'església de Quart el bisbe de Girona Baltasar de Bastero i Lledó⁶⁸, aquest cop personalment, i s'hi va quedar a sopar, dormir i dinar, i hem de suposar que també hi va esmorzar. La visita es va desenvolupar com les altres. Ementem aquí que en les visites hi solia figurar també l'ordre en què el rector convidava els rectors veïns quan li calia la seva assistència per festivitats o enterraments.

«Modo de convidar. Lo rector de Quart convida per los enterros y demás funciones als parrocos vehins ab lo ordre següent: 1 del rector de Llambillas, 2 al rector de Palol de Onyar, 3 al rector del Castellar, 4 al rector de Fornells, 5 el capellà que resideix en la Iglésia de Sant Miquel de Palau Sacosta, sufragània de Sant Feliu de Girona y después los demás són ad libitum⁶⁹».

⁶⁷ Xai mascle capat per engreixar-lo. Molt apreciat en temps passats, però no tant com els xais tendres, que no arribaven a l'any, o anyells.

⁶⁸ ADG 1 1 3 1 1 P127 Visita pastoral III del bisbe de Girona Baltasar Bastero i de Lledó (1741 juny 14 – 1743 juny 26)

⁶⁹ Ad libitum: Al gust de cadascú.

Així en el llibre de comptes dels ollers de Quart, trobem una anotació on s'esmenta la presència de diversos rectors en ocasió de la diada de l'extracció de nous pabordes i clavari. Aquest dia hi havia cantar general amb l'assistència de tres sacerdots junt amb el rector, missa major i missa baixa i, per tot, els confreres ollers pagaren 1 lliura 5 sous 6 diners. S'esqueia el dia 17, i els rectors veïns també hi devien ser el 18, dia de Santa Margarida, i el 19, dia de les santes Justa i Rufina.

«Vuy dia 17 de juliol de 1728 se an trets pobordres ab rodolins en presència del rnt. Josep Ros rector de Quart y en testimoni del sr. rector de Palol y el sr. rector de Castellar, del sr. [rector] de Llambillas, y també baciner de la lluminària, y són pobordres Narsís Mateu y Joseph Astibalta menor y per basiner de la lluminària Pera Bosch també oller⁷⁰».

L'anotació és de la mà de Josep Ros, com altres escrits que va fer sovint a petició dels ollers, ben pocs dels quals sabien escriure. La presència de tants testimonis devia voler suplir la de l'agutzil major de Girona que se'ls havia imposat a totes les reunions i que els cobrava una dieta d'1 lliura 8 sous, més del que cobraven el quatre rectors per les funcions litúrgiques.

Les despeses d'aquesta visita van ser les següents:

<i>«Primo per 1 lliura de anís de papabenet</i>	<i>7 sous</i>
<i>Ítem per una lliura de malindros</i>	<i>6 sous</i>
<i>Ítem per una lliura de sucra asponjat, o bolados⁷¹</i>	<i>6 sous</i>
<i>Ítem per 1 lliura de coquetes amargas</i>	<i>14 sous</i>
<i>Ítem per 1 lliura de punsem</i>	<i>8 sous</i>
<i>Ítem per una lliura de bascuits de Mallorca</i>	<i>4 sous 6 diners</i>
<i>Ítem per una garrafeta de resolis de bargamota⁷²</i>	<i>3 sous 3 diners</i>
<i>Per la trasplana [Total de la pàgina anterior]</i>	<i>2 lliures 8 sous 9 diners</i>
<i>Ítem per dos lliuras de sucra</i>	<i>8 sous</i>
<i>Ítem per 1 quart de clavells⁷³ y canyella</i>	<i>1 sou 6 diners</i>

⁷⁰ Llibre de comptes dels ollers de Quart, foli 185r, anotació 216.

⁷¹ Bolado: Massa de sucre sòlida i lleugera, que es pren amb aigua com a refrescant (DCVB).

⁷² En aquest cas el rosoli era fet d'aiguarent, sucre i essència de bergamota, el fruit àcid del bergamoter (*Citrus aurantium* ssp. *Bergamia*), un cítric cultivat d'antic.

⁷³ Clavell: Botó floral de la planta mirtàcia *Caryophyllus aromaticus*, que s'empra com condiment i té també aplicacions terapèutiques (DCVB).

<i>Ítem per una capsa de conserva per orxiata</i> ⁷⁴	7 sous
<i>Ítem per 2 lliuras d'etmellas torradas</i>	7 sous 6 diners
<i>Ítem per 4 velas de cera blanca de pes 8 unces</i>	8 sous 5 diners
<i>Ítem per 1 lliura de velas de seu</i>	3 sous
<i>Ítem per una lliura de fideus fíns</i>	2 sous
<i>Ítem per 2 dotsenas de precehs</i>	4 sous
<i>Ítem per dotze pans de sou</i>	12 sous
<i>Ítem per 10 pans de pes de 3 lliuras</i>	15 sous
<i>Ítem per 1 quintà de carabó</i>	8 sou 4 diners
<i>Ítem per 2 lliuras de xaculata</i>	1 lliura 10 sous
<i>Ítem per mitg bot</i> ⁷⁵ <i>de vi de marina</i>	1 lliura 10 sous
<i>Ítem per mitg quintà</i> ⁷⁶ <i>de glas</i> ⁷⁷	4 sous
<i>Ítem per un moltó de pes de 8 lliuras</i>	1 lliura 14 sous
<i>Ítem per un anyell de llet de pes de 5 lliuras</i>	1 lliura 10 sous
<i>Ítem per un parell de capons bons</i>	16 sous
<i>Ítem per un parell de gallinas tendras</i>	12 sous
<i>Ítem per un parell de pullastras grassos</i> ⁷⁸	3 sous
<i>Ítem per 8 tórtoras</i>	12 sous
<i>Ítem per 1 lliura de carn de bou</i>	2 sous 3 diners
<i>Ítem per mitja quartera de ordi</i>	15 sous
<i>Ítem 15 sous al coch 2 sous al marmitó</i>	
<i>y 7 sous 6 an al alacayo suma</i>	1 lliura 4 sous 6 diners
<i>u na garrafa de garnatxa</i> ⁷⁹ , <i>altra de malvasia</i> ⁸⁰	
<i>y altre de vi del pais, nom costà res</i>	
<i>Suma</i>	<i>16 lliures 18 sous 3 diners»</i>

⁷⁴ Orxata: Beguda refrescant que és una emulsió d'ametlles, xufles o altres substàncies (DCVB).

⁷⁵ Bot: Mesura de líquids, equivalent a 64 porrons, que es divideix en 8 quartes. El porró equival a 94 centilitres (DCVB). El bot i la bota equivalen a uns 60 litres.

⁷⁶ Quintar: Pes equivalent aproximadament a quaranta-un quilos i mig (DCVB).

⁷⁷ El glaç devia procedir d'un pou de glaç, com tants n'hi havia a l'època i anava destinat a refrescar l'orxata o altres begudes.

⁷⁸ Sembla impossible el poc preu dels pollastres en comparació amb gallines i capons.

⁷⁹ Garnatxa: Vi dolç fet amb la varietat de raïm del mateix nom, que es fa bullint la meitat del most abans de fer-lo fermentar amb l'altra meitat (DCVB). Actualment es fa aturant la fermentació en afegir-hi alcohol. És molt apreciat el de l'Empordà., així com el del Rosselló, aquest últim anomenat vi de Ribesaltes.

⁸⁰ Malvasia: Vi aromàtic de molta graduació, fet d'una mena de raïm blanc, i molt dolç. Agafa el nom de la ciutat grega de Malvasia, al Peloponès (DCVB).

CINQUENA VISITA, 1749, LORENZO DE TARANCO Y MASAURIETA

El divendres dia 2 de maig de 1749 visità l'església de Santa Margarida el bisbe de Girona Lorenzo de Taranco y Masaurieta⁸¹, que s'hi va quedar a sopar i dormir i encara hi va dinar el dissabte.

El bisbe personalment va anar fins a l'església davant de la qual va ser rebut processionalment pel reverend rector Josep Ros. Tot seguit va accedir a l'altar major i primer de tot visità el Santíssim Sagrament, que era reservat en una custòdia de plata bé i decentment. La visita continuà per les fonts baptismals fetes en un vas d'aram⁸². Els Sants Olis eren guardats en una capsa de plata també bé i decentment. Revisà després l'altar major, on hi havia, com ja sabem, dos beneficis: el de cura d'ànimes i un altre sota la invocació de Santa Margarida fundat pels marmessors del rector Narcís Ros, tots dos en mans de Josep Ros. Tot seguit visità els altres altars i la sagristia. En ella, va fer un inventari de tots els objectes litúrgics que s'hi trobaven, com s'havia fet el 1732, però ara en castellà, ja que castellà era el bisbe i ho eren també qui va fer l'acta, Dn. Francisco de Allende y Hoz, secretari de càmera i notari de la visita, i els testimonis Dn. Tomás Soler y de Cordovat y Dn. Francisco Lanús, preveres familiars del bisbe.

El dret de visita continuava essent el mateix, 10 sous l'obra de l'església i 10 sous el rector. Va ser, amb molta diferència, la visita que més va costar a Josep Ros: un total de 28 lliures, 13 sous i 4 diners.

<i>Ítem per 1 quintar y mitg de carabo</i> ⁸³	12 sous
<i>Ítem per 1 mallal</i> ⁸⁴ de vi	1 lliura 18 sous
<i>Ítem per 1 quartera de ordi</i>	1 lliura 14 sous
<i>Ítem per mitja quartera de favas</i>	1 lliura 10 sous ⁸⁵
<i>Ítem per 3 lliuras de xaculata</i>	1 lliura 19 sous
<i>Ítem per 2 quarts</i> ⁸⁶ de especies	5 sous 6 diners
<i>Ítem per 1 lliura y mitja de fideus fins</i>	2 sous 6 diners

⁸¹ ADG 1 1 3 1 1 P129 Visita pastoral II del bisbe de Girona Lorenzo Taranco i Mazaurieta (1749 abril 30-1749 juliol 19).

⁸² Malgrat haver-hi, com encara avui, la bona pica baptismal de pedra del 1586.

⁸³ Carbó.

⁸⁴ Mallal: Mesura d'oli i vi equivalent a setze porrons o a 15,5 litres.

⁸⁵ Les faves que al 1732 eren 6 vegades més cares que l'ordi, ara només ho són aproximadament el doble.

⁸⁶ Dos quarts o mitja unça, uns 16,6 grams.

<i>Ítem per mitg quintar de glas</i>	6 sous
<i>Ítem per una gallina per su llma.</i>	8 sous
<i>Ítem per un parell de colomins</i>	5 sous 6 diners
<i>Ítem per mitja lliura de carn de moltó</i>	2 sous
<i>Ítem per ½ lliura de carn de bou</i>	1 sous 2 diners
<i>Ítem per 18 lliuras de peix ab 15 sous de ports⁸⁷</i>	5 lliures 9 sous
<i>Ítem per un mallal y mitg de vi de marina</i>	1 lliura 2 sous 6 diners
<i>Ítem per 4 velas de cera blanca de pes 1 lliura ½</i>	9 sous
<i>Ítem per una lliura y ½ de velas de seu</i>	3 sous 6 diners
<i>Ítem per 8 onsas y ½ de bolados, o sucre esponjat</i>	4 sous 6 diners
<i>Ítem per 2 lliuras d'etmelles cobertes o confits</i>	11 sous
<i>Ítem per 1 lliura de anis de papabenet</i>	9 sous
<i>Ítem per 1 lliura y ½ de malindros</i>	9 sous
<i>Ítem 2 lliuras de bascuys de Mallorca</i>	10 sous
<i>Ítem per una garrafeta de resolis de canyella⁸⁸</i>	5 sous 6 diners
<i>Ítem per 9 onsas coquetas amargas</i>	10 sous 8 diners
<i>Suma</i>	19 lliures 7 sous 4 d.
<i>Per la trasplana [total de la pàgina anterior]</i>	19 lliures 7 sous 4 d.
<i>Ítem per 2 lliuras de punsem</i>	10 sous
<i>Ítem per 2 lliuras d'etmellas torradas</i>	9 sous
<i>Ítem per 1 garrafa de garnatxa y altre de vi de país al tot</i>	15 sous 3 diners
<i>Ítem per 18 onsas entre dos taronjas de la Xina⁸⁹ y llimonets</i>	15 sous

⁸⁷ Josep Ros comprà 18 lliures carnisseres (21 quilos i 600 grams) de peix que li costaren 4 lliures 14 sous, a cosa de 4 sous 7 diners la lliura carnissera (els 1200 grams). La comanda s'encarí més perquè costà 15 sous de ports. Segurament es tractava de peix fresc que va arribar directament de Sant Feliu de Guíxols. Aquests viatges amb peix, com també els de glaç, se solien fer de nit per evitar la calor.

⁸⁸ és la tercera vegada que s'esmenta el resoli o resolis. En la primera no s'esmenta cap aroma. La segona era aromatitzat amb bergamota. Ara ho és amb canyella.

⁸⁹ Les taronges de la Xina eren les taronges dolces semblants a les actuals. Aquest cítric, tant habitual avui dia, és de cultiu recent, sobretot del segle XIX, però al segle XVIII ja n'hi devia començar a haver algunes varietats. Com es pot veure, el preu era molt elevat, ja que dues taronges de la Xina i alguns llimonets, que pesaven entre tot poc menys d'un quilo van costar 15 sous, igual que 10 pans de 1.200 grams i quasi com 2 capons bons.

<i>Ítem per 1 lliura de de sucra blanch</i>	<i>4 sous 6 diners</i>
<i>Ítem 15 sous an al coch, 3 sous al marmitó,</i>	
<i>7 sous 6 diners an al patge de càmara, 7 sous 6 diners al alacaio</i>	
<i>y 25 sous entre tots dos cotxeras suma al tot</i>	<i>2 lliures 8 sous</i>
<i>Ítem per al dret de visita del bací de la obra</i>	<i>10 sous</i>
<i>Ítem per 17 pans de 3 lliuras cadahu⁹⁰</i>	<i>1 lliures 6 sous 3 diners</i>
<i>Ítem per un pullastra</i>	<i>3 sous</i>
<i>Ítem per 3 lliuras de pèsols⁹¹</i>	<i>3 sous</i>
<i>Ítem per 2 formatges grassos⁹²</i>	<i>12 sous</i>
<i>Ítem per 6 quintars de farratge de ordi</i>	<i>1 lliura 10 sous</i>
<i>Suma</i>	<i>28 lliures 13 sous 4 diners»</i>

LA INTENDÈNCIA DE LES VISITES

Els papers de Josep Ros ens permeten fer una ullada a la qualitat i quantitat dels aliments que es gastaven en la visita pastoral en una parròquia petita, situada a molts pocs quilòmetres del palau episcopal. En parròquies més importants, amb capelles i esglésies sufragànies, on el bisbe s'estava més dies, la despesa encara devia ser molt més gran. A Quart, els visitadors solien venir de Palol d'Onyar, que és una parròquia veïna, agregada al municipi de Quart, tocant a la ciutat de Girona. De fet, Palol d'Onyar i Quart s'haurien pogut visitar des de Girona estant, i després el visitadors tornar a dormir al palau episcopal; encara que no era aquest el cas, perquè les visites s'organitzaven seguint un pla predeterminat. Sigui com sigui, el bisbe Josep de Taverner i d'Ardena el 1723 i el bisbe Baltasar de Bastero el 1732 només hi van dinar. En les altres tres visites de 1735, 1742 i 1749 els visitadors hi van sopar, dormir i dinar.

⁹⁰ Un pa de 3 lliures de pes (1.200 grams) valia l'any 1749 18,5 diners (1 sou 6,5 diners), mentre que al 1742 valia 14,4 diners (1 sou 2,5 diners).

⁹¹ El maig és temps de pèsols. Per tant són pèsols tendres i, pel preu, creiem que es compraren amb tavella, sense desgranar.

⁹² Avui es consideren formatges grassos els que tenen entre 45% i 60% de greix.

LA COMITIVA

No sabem exactament quanta gent formava la comitiva, que devia ser un nombre variable, encara que ens hi podem acostar. El bisbe viatjava amb alguns dels seus familiars, entenent com a tals persones de confiança que vivien amb ell al palau episcopal. L'acompanyaven també cuiner, criat i marmitó, i devia portar estris de cuina, coberts i vaixel·la, ja que no devia poder-se refiar del que trobaria en parròquies pobres en una època en què els costum i maneres de menjar a taula entre senyors i poble baix eren molt diferents. És possible que el bisbe es portés el seu propi llit per poder descansar, com sembla que era habitual⁹³.

En el cas de la visita del bisbe Lorenzo de Taranco y Musaurieta, a més del bisbe, hi havia el secretari de càmera i notari de la visita que n'aixecà acta, Francisco de Allende y Hoz, i Tomás Soler y de Cordovat i Francisco Lanús, preveres familiars del bisbe, que fan de testimonis. Com a mínim el bisbe i tres persones més.

Les estrenes que donà Josep Ros ens fan conèixer el personal de servei. Creiem que es donava estrena a tots els servidors i que el costum devia ser fer-ho en tots els llocs visitats, amb la qual cosa aquestes persones, malgrat que desplaçades, es feien un petit jornal. En totes tres visites que fa personalment el bisbe (i no en la del visitador de 1735), hi ha un cuiner, un criat i un marmitó, que reben estrenes que hem de suposar proporcionals a llur categoria social: 14 o 15 sous al cuiner, 7 sous o 7 sous 6 diners al criat i 2 o 3 sous al marmitó. Al 1749 el bisbe Lorenzo de Taranco va acompanyat també de patge de càmera, que rep, com el criat, 7 sous 7 diners, i dos cotxers, que reben 25 sous entre tots dos. Així doncs en aquesta última visita el personal de servei era com a mínim de sis persones, que amb el bisbe i familiars ja en sumaven deu.

ELS ANIMALS DE TIR I DE CÀRREGA

En l'última visita esmentada, la de 1749, els visitants degueren arribar en dos cotxes, ja que hi havia dos cotxers. Bé que hi devia haver cavalleries. A elles hem d'atribuir la despesa de 6 quintars de farratge d'ordi, d'una quartera

⁹³ Eugeni PEREA, 2003, «La reforma en directe: visites canòniques del segle XVIII», a *Les visites pastorals, dels orígens medievals a l'època contemporània*, Joaquim M. PUIGVERT ed., Associació d'Història rural de les comarques gironines, p. 111-140.

d'ordi i de mitja quartera de faves. Els animals foren tan ben tractats com les persones. En la visita de 1742 el rector va gastar mitja quartera d'ordi. Potser només hi havia un cotxe. El 1732 també va gastar mitja quartera d'ordi i mitja més de faves. El preu d'aquestes últimes de 2 lliures 4 sous, va ser molt elevat, però les faves són una de les menges preferides dels animals de peu rodó i que més energia els donen. En aquestes tres últimes visites, només s'esmenta la grana que consumiren els animals. El farratge verd o sec, de baix preu o ja en poder del rector, no fou anotat.

S'esmenten també despeses per matxos de bast i que, per tant, no anaven amb els visitants. Per dos matxos el 1732 es pagaren 4 sous. Ben poca cosa devien fer. Podien haver servit per tragar les vitualles a Santa Margarida, que queda al vessant de muntanya per sobre la plana de la Selva de Girona. El 1735, any que fa la visita el visitador episcopal Furrassola, que sembla haver vingut sense cavalcadures i sense cuiner ni criats, hi ha la despesa de 9 sous per un matxo de bast. Potser va servir per traslladar pertinences del visitador. Recordem aquí que portar peix de la costa a Quart va costar 15 sous.

ELS ALIMENTS

Encara que, com hem vist, el bisbe Josep de Taverner manava que en les visites hi hagués austeritat en el menjar i que no se servissin aliments delicats i que la carn no fos altra que la de moltó, el rector de Quart comprà allò bo i millor per als visitadors i els acompanyants. També l'any 1681 en la visita de l'arquebisbe de Tarragona Josep Sanxis a la parròquia de Vilaverd van consumir-se moltó, gallines, capons, colomins, perdius, pollastres, carn salada, formatge de Mallorca, fruita variada, vi, licors i 6 roves de glaç.⁹⁴

Els aliments són sobretot pa i diferents carns. També peix fresc. No s'esmenten verdures, ja sia perquè no en consumiren o perquè procedien de l'hort del rector o de parroquians i no costaren res. No cal preguntar-se per tomates, patates i mongetes que, malgrat que ja feia temps que havien arribat d'Amèrica, encara no eren gaire cultivades ni consumides; però sí

⁹⁴ F. CORTADELLA, 1982, *Història de Vilaverd*, Ajuntament de Vilaverd, p. 17, citat per Eugeni PERE 2003, La reforma en directe... op cit. Nota 152.

que podien haver gastat alls, cebes, porros, naps, cols o bledes, tot i que no sembla pas el cas. Només en la visita de 1749 Josep Ros adquirí 3 lliures de pèsols per tres sous. S'ha de tractar de pèsols verds amb tavella, per desgranar. El 2 de maig encara en devia ser plena temporada.

El pa

En el passat, el pa era un aliment bàsic i molt consumit en tots els àpats. Josep Ros n'adquirí en grans quantitats per a totes quatre visites de les quals anotà les despeses. En la de 1732, malgrat que el bisbe només hi va dinar, va comprar 30 pans de lliura, de pes semblant als nostres pans de mig quilo (que en realitat fan poc més de 400 grams) per 8 diners cadascun.

El 1735, quan també el visitador només hi va dinar, va comprar 12 pans de sou, o sigui de 12 diners, que havien de ser més grans que els d'una lliura de pes i devien pesar un 800 grams, poc menys que els nostres pans anomenats de quilo. El 1742 en va comprar 12 que valien un sou cadascun i 10 que pesaven 3 lliures. Finalment, el 1749 en va comprar 17 de 3 lliures de pes cadascun. Per tant, sembla que els pans en ús a Quart aquells anys eren de tres pesos diferents:

- a) Pans d'una lliura de pes (400 grams)
- b) Pans anomenats de sou (de 800 grams)
- c) Pans de tres lliures de pes (de 1.200 grams)

Segons les dades del rector, de 1732 a 1749 el preu del pa es va mantenir estable.

La carn d'anyell, moltó i bou

El 1732 (sopar) i 1735 i 1742 (dinar i sopar) es va menjar cada any un anyell tendre, cadascun dels quals devia pesar unes 5 lliures carnisseres, o sigui 6 quilos.

El 1735 i 1749 el rector va comprar carn de moltó –3 lliures carnisseres– i mitja lliura el 1749. El 1742 tot un moltó de pes 9,6 quilos, d'un preu semblant al d'un anyell de 5 quilos.

El 1742 va comprar una lliura carnissera de carn de bou, i el 1749 mitja lliura.

La carn vermella més barata era la de bou, la de moltó la més comuna, i la d'anyell tendre la més exquisida i cara. Mai no s'esmenta la carn de porc.

Pollastres, gallines, capons, tórtores i colomins

En el sopar de 1732, va acompanyar a l'anyell tendre un capó.

En els dos àpats de 1735, van fer companyia a l'anyell dos parells de capons i gallines.

En els dos de 1742, a més de l'anyell i la carn de bou, hi va haver un parell de gallines tendres i un parells de capons bons i encara vuit tórtores.

En els dos de 1749, a més del moltó i la carn de bou, hi va haver un pollastre, un parell de colomins i una gallina especialment destinada al bisbe Lorenzo de Taranco. Sembla estrany que el bisbe preferís la gallina a altres carns més tendres. Potser era per fer un bon brou.

Així doncs, la carn blanca d'au va ser present en tots els àpats de les quatre visites. Si no hi ha error en els comptes del rector, la més barata era la de pollastre, seguida dels capons, les gallines, les tórtores i els colomins, que eren els més cars.

Peix

De peix només se'n va menjar en les visites de 1732 i el 1749. En el dinar del diumenge 2 de març de 1732, en Quaresma, a més de la carn ja esmentada, es van consumir 8 lliures carnisseres de peix (més de 7 quilos i mig).

En els dos àpats de 1749, se'n van consumir 18 lliures. Si aquestes lliures eren carnisseres, que és el més probable, ja que el preu, sense ports, quasi triplica el de les 8 lliures de 1732, es tractaria d'uns 21 quilos i mig de peix.

Sigui com sigui, és interessant el fet que Josep Ros anotés que aquestes últimes van costar també 14 sous de ports. Així doncs el peix fresc va venir directament i expressa de la costa, probablement de Sant Feliu de Guíxols, el port més pròxim, per la carretera que l'unia amb Girona.

Vins

Només s'esmenta el vi el 1742 i el 1749. Potser Josep Ros es feia el seu vi, perquè entre les despeses de l'edificació de la rectoria de Quart va anotar les de construir un tina.

El 1742 va comprar mig bot, o sigui 30 litres, de vi de marina. El baix preu ens indica que era poc apreciat. També va aportar una garrafa de garnatxa, una altra de malvasia i una altra de vi del país que, no sabem per què, no li van costar res.

El 1749 va comprar un mallal de vi –uns 15,5 litres– que li va costar 6 sous més que els 30 litres de vi de marina del 1742 i 5 sous i 6 diners més que els 23 litres (mallal i mig) del vi de marina que també va comprar el 1749. Devia ser un vi molt bo. Aquest últim any tampoc no hi va faltar una garrafa de garnatxa i una altra de vi del país.

Formatge

Només el 1749 es van consumir formatges; concretament, dos formatges grassos de preu 12 sous.

Fideus

El 1742 i 1749 es van consumir fideus fins. En tots dos anys anaven exactament al mateix preu: 2 sous la lliura.

Prèssecs i taronges de la Xina

La fruita és molt poc present en les despeses de Josep Ros. El 1742 va adquirir dues dotzenes de préssecs. El bisbe va arribar el dimarts 25 de setembre. Encara potser era temps de préssecs tardans, com els de vinya o de Sant Llorenç, grocs, de carn dura i flairosos.

El 1749 va adquirir dues taronges de la Xina i limonets que pesaven en total 18 unces –uns 600 grams– per un preu molt elevat, 15 sous, similar al de dos capons, 10 pans de 3 lliures o mitja quartera d'ordi. El sol fet de mesurar el pes en unces ja n'indica el caràcter de fora de preu. Durant l'edat medieval i bona part de la moderna, els cítrics cultivats eren el poncemer i el taronger agre, més usats per aromatitzar i fer confitures que per consumir en fresc. La taronja dolça (*Citrus sinensis*) és un híbrid entre l'aranger gran (*Citrus grandis*) i el mandariner (*Citrus reticulata*), hibridació que s'ha donat moltes vegades en el seu lloc d'origen a l'Àsia oriental amb resultats diferents. Les taronges dolces eren tingudes, encertadament, com originàries de la Xina, tal com indica també el seu nom d'espècie. Van ser portades a Europa pels portuguesos amb aquest nom en varietats que en el segle XIX van anar essent substituïdes per les modernes com la Navel. El 1749 les taronges dolces o de la Xina devien ser encara rares i cares.

No sabem què eren els limonets. Podien ser llimes, fruits del llimer (*Citrus aurantifolia*), que són de petites dimensions, o simplement i més

probable, llimones, fruits del llimoner (*Citrus limon*), tots dos introduïts pel àrabs; però que encara devien ser rars a la primera meitat del segle XVIII.

Ametlles

El 1742 el rector va comprar dues lliures d'ametlles torrades per 6 sous 6 diners, i el 1749 dues lliures més, un sou i 6 diners més cares, i també dues lliures d'ametlles cobertes o confits que devien anar arrebossades de sucre caramel·litzat, semblants a les nostres ametlles garapinyades.

Les l·laminadures

Crida l'atenció la gran varietat de l·laminadures amb què el rector va voler obsequiar les comitives episcopals.

Melindros

Hi va haver melindros en totes quatre visites pastorals de les quals Josep Ros va deixar constància. Una lliura el 1742 per 6 sous, i una lliura i mitja el 1745 per 9 sous. El preu era, doncs, el mateix. Aquests dos anys es podien haver consumit amb la xocolata que el rector va comprar. També n'hi va haver en les dues visites anteriors, però no en sabem la quantitat.

Bescuits de Mallorca

Un altre requisit de l'època, els bescuits de Mallorca no van manca en cap de les visites pastorals. Josep Ros en va comprar el 1732, el 1735 i el 1742 en petita quantitat. El 1749 en va comprar dues lliures.

Coquetes amargues

Aquestes coquetes foren consumides el 1732, el 1742 (una lliura) i 1749 (9 unces). Avui dia les coques amargues es fan amb melmelada de taronja agra.

Poncem

En la visita de 1732 hi va haver poncem. En la de 1742 una lliura, i dues en la de 1749. El fruit del poncemer, el poncem, no se sol menjar

directament, ja que és de poca carn i molt àcida. Per això l'hem interpretat com a confitura de la seva escorça, escarrotxa o pela, molt aromàtica, que és com se sol consumir. El poncemer (*Citrus medica*) va ser el primer cítric arribat a Europa, on ja existia en temps dels romans i on va tornar a ésser introduït pels àrabs⁹⁵.

Anís de papabenet

Els anissos no van faltar en cap de les visites amb despeses alimentàries documentades. En cadascuna de les tres últimes, Josep Ros en comprà una lliura, cada vegada més cara, ja que en va pagar 6, 7 i 9 sous.

Atzeroles

Només s'esmenten en la primera visita, que va ser el diumenge 2 de març. No hi podia haver atzeroles fresques. L'atzeroler (*Crataegus azarolus*) és un fruiter actualment poc o gens cultivat a Catalunya, però ho devia ser molt més al segle XVIII. És com un arç blanc (*Crataegus monogyna*) domesticat, amb fruits semblants però més grans. Malgrat que és un dels fruiters més primerencs a treure fulles i flors, de cap manera podia tenir atzeroles el dia de la visita. Això sumat al fet que les atzeroles acompanyen una llista d'altres laminadures ens fa creure que eren confitades.

Bolados

Hi va haver una lliura de bolados o sucre esponjat el 1742 i 8 unces i mitja (283 grams) el 1749. S'acostumava a menjar acompanyant begudes fresques.

⁹⁵ Originari de l'Índia, en la prehistòria ja es va escampar pel Lluanyà Orient. Al 300 aC és descrit a Grècia com una fruita procedent de Mèdia (d'aquí el nom de l'espècie). Teofrast, que escrivia cap el 310 aC a Babilònia, és el primer autor que el cita i el considera persa. A partir del 100 aC passa a ésser un component imprescindible de la Festa dels Tabernacles entre els jueus. Al 20 aC, segons Virgili, era cultivat a Itàlia. Colom el portà a Amèrica en el segon viatge. Més que un aliment, el poncem és un complement, una medicina, i sobretot una fruita utilitzada en rituals. Va lligada al budisme, i una varietat xinesa que no té els carpels junts és anomenada mà de Buda. A la Xina, un test amb un poncemer amb flor i fruita és un present molt apreciat (Jonathan D. SAUER, *Historical Geography of Crop Plants*. A Select Roster. CRC Press, Boca Raton, Florida, 1994).

Sucre

Josep Ros va comprar dues lliures de sucre blanc el 1742 i una el 1749. El sucre blanc, ja fos procedent d'Amèrica o del sud d'Espanya, valia uns 4 sous la lliura, un preu que, per l'època, podem considerar moderat.

Xocolata

El 1742, visitadors i rector van disposar de 2 lliures de xocolata, i de 3 lliures el 1743. El consum de xocolata ja estava estès entre les classes altes del segle XVIII⁹⁶, sempre com a beguda, ja que la xocolata sòlida és cosa del segle XIX i XX. Per tant, ha de tractar-se de la llavor del cacau molta, que es podia preparar amb aigua o amb llet. Segons els teòlegs de l'època, la xocolata amb aigua no trencava el dejuni; en canvi amb llet, sí que el trencava. S'acostumava a prendre amb un servei de taula especial, la xicra, una petita tassa posada dins de la marcelina, una mena de plat que té al centre un espai per encaixar-hi una xicra. Era costum sucari-hi melindros, dels quals la taula de la rectoria de Quart estava ben proveïda, perquè ja hem dit que Josep Ros en va comprar per a totes les visites. Una lliura de xocolata costà 15 sous l'any 1742, quasi triplicant el preu del sucre. El 1749 tenia un preu més moderat, de 13 sous.

Orxata

El 1742 Josep Ros va comprar una capsa de conserva per a orxata per 7 sous. No sé com ho hem d'interpretar. Potser es tractava d'un producte molt que es podia dissoldre en aigua per fer l'orxata. Aquesta avui dia es fa de xufles, aigua i sucre, però abans es feia més sovint d'ordi, del qual sembla que agafà el nom, d'arròs i d'altres cereals, encara que la més habitual devia ser la d'ametlles. El 1742 també va comprar gel i sucre, i per tant els visitadors podien haver pres orxata fresca. Es molt menys probable que la capsa fos una mena d'orxatera com les que s'usen actualment per fer orxata granissada.

⁹⁶ Joan de Déu DOMÈNECH, *Xocolata cada dia. A taula amb el baró de Maldà. un estil de vida del segle XVIII*. Edicions de la Magrana, Barcelona, 2004, 239 p.

Licors

El 1732 el rector va comprar dues garrafetes de resolis, un aiguardent aromatitzat amb diferents productes, que havia estat molt comú a Catalunya i encara es fabrica i comercialitza a Conca i algunes localitats andaluses⁹⁷. Es prenia acompanyat de bolados o d'alguna de les altres lllaminadures, i també refrescat amb glaç.

El 1742 va comprar un garrafeta de resolis de bergamota, la fruita molt perfumada d'un cítric que es cultivava molt al nord d'Itàlia, d'on agafà el nom de la ciutat de Bèrgam.

El 1745 la garrafeta era de resolis perfumat amb canyella.

Espècies

El dos anys que l'aprovisionament de Josep Ros fou més important –1742 i 1749–, també va adquirir espècies. El 1742 un quart de claus de clavells d'espècie i canyella, i el 1742 dos quarts sense especificar. Es deu tractar de quarts d'unça i, per tant, de quantitats molt petites.

Glaç

Els anys 1742 i 1749 el rector va comprar glaç, encara que les visites d'aquests anys van ser a finals de setembre i a principis de maig, no pas en època de molta calor. En canvi, no en va comprar el 1735, quan la visita va ser el 24 d'agost. Pel que sembla la vinguda d'un visitador delegat del bisbe com la del 1735 no era la mateixa cosa que rebre el bisbe en persona. Cada any en va comprar mig quintar, si fa no fa uns 20 quilos i mig, per 4 sous el 1742 i 6 el 1749. Devia procedir d'algun pou de glaç pròxim a Quart, com el de can Talaia d'Aiguaviva o el del Molí de Vilablareix, o bé d'algun de la zona de les Gavarres, on n'hi havia a Cruïlles, Monells i Sant Sadurní de l'Heura⁹⁸, o simplement d'algun pou de Girona on s'emmagatzemava glaç procedent d'altres pous, per al consum de la ciutat, com el que hi havia al portal de Sant Cristòfol.

⁹⁷ A Canena (Jaén) ens van dir que en feien en festes assenyalades. Del nostre record a Girona i comarques se'n posava als bunyols casolans.

⁹⁸ Vegeu Ernest COSTA i SAVOIA, *Pous de neu i de glaç*. Quaderns de la Revista de Girona, 182, Guies 79, Diputació de Girona, Obra Social de La Caixa, Girona, 2014, 96 p.

Carbó i candeles

Els anys 1742 i 1749 també va tenir en compte altres despeses que no figuren en els anys anteriors, quan potser les havia assumides de les existències que hi havia a la rectoria i no les havia comptabilitzades.

Va comprar un quintar de carbó (41 quilos i mig) el 1742 i un quintar i mig el 1749. Devia anar destinat als fogons de la rectoria, que és on suposem que van fer la seva feina el cuiner i el marmitó.

També només aquests mateixos anys va comprar candeles, «veles», que en diu ell. Cada vegada quatre candeles de cera blanca de pes 8 unces el 1742, que li costaren 8 sous 5 diners, i quatre candeles de pes 1 lliura i mitja el 1749 per 9 sous, i per tant molt més barates que set anys abans. Hem d'entendre que el pes que dona Josep Ros és de totes quatre candeles juntes. No pot ser de cap més manera perquè sinó serien molt barates, i ja hem dit que sabem –gràcies al llibre de comptes dels ollers de Quart– que una atxa de cera blanca de quatre lliures de pes durant el segle XVIII va passar de valer 3 lliures a 4 i mitja.

També va comprar candeles de seu –molt més barates–: una lliura per 3 sous el 1742 i una lliura i mitja per 3 sous 6 diners el 1749, o sia que aquestes van mantenir un preu similar.

EL DRET DE VISITA

Per la visita es pagava una taxa, que en les actes queda molt clar que era d'una lliura, repartida en 10 sous que pagava l'obra de l'església i 10 sous que pagava el rector. Això és el que va pagar per la visita de 1732 i el 1735. Però el primer any diu que 10 sous són del dret de visita i 10, del mandat o cartell, i el 1735 hem d'entendre també que 10 són del dret de visita i 10, del cartell. Potser en aquesta lliura només hi ha comptabilitzats els 10 sous del rector, i no els de l'obra, i els altres 10 són el que va pagar pel cartell, o sia el document amb els mandats que ordenava el bisbe un cop feta la visita.

No va anotar res el 1742. I el 1749 només esmenta els 10 sous de visita del bací de l'obra, i no pas els seus.

EL BACÍ DE LES ÀNIMES

El 1732 i 1735 es van gastar 3 lliures del bací de les Ànimes. No sabem per quin concepte ni per què, precisament, del bací de les Ànimes, que contenia les almoines per a les ànimes del purgatori o bé per les ofrenes de pa que la gent aportava.

ELS COMPTES DEL RECTOR

Els costos totals de les visites són els següents:

Visita de Baltasar de Bastero, 2 de març de 1732, només dinar, 15 lliures i 10 sous.

Visita de Josep Furrassola, 24-25 d'octubre de 1735, sopar, dormir i dinar, 8 lliures i 15 sous.

Visita de Baltasar de Bastero, 25-26 de setembre de 1742, sopar, dormir i dinar, 16 lliures i 18 sous.

Visita de Lorenzo de Taranco, 2-3 de maig de 1749, sopar, dormir i dinar, 28 lliures i 13 sous i 4 diners

Sempre que a Quart hi va anar el bisbe, les quantitats són relativament elevades en comparació amb la visita feta pel visitador Furrassola, que hi va sopar, dormir i dinar, com també van fer els bisbes el 1742 i 1749. En l'última visita, la de Lorenzo de Taranco, les despeses quasi van doblar les anteriors visites de Baltasar de Bastero. Portava més comitiva, però també es nota que Josep Ros en va anar aprenent i anota despeses que anteriorment també hi devien ser, però que no anotava, perquè eren productes que, com el carbó o les espelmes, ja eren a la rectoria en quantitat suficient. Veiem com Josep Ros es va desviure per obsequiar els visitants amb el bo i millor que, des de Quart, es podia oferir, sense fer cas d'aquell manament del bisbe Josep de Taverner demanant austeritat a la taula, i que no hi hagués més carn que la de moltó.

Pel que sembla Josep Ros, malgrat ser rector d'una parròquia petita que no devia superar gaire els 40 focs, i que ell personalment només disposava del benefici rectoral de cura d'ànimes i l'altre benefici fundat pel seu oncle Narcís Ros, pel qual havia de dir cent-quatre misses l'any, sabia administrar molt bé els diners de fundacions, misses i aniversaris, i controlava les obres de l'església i els pabordes de les confraries, els quals eren elegits al corn de l'altar. Tots li havien de passar comptes, a excepció, com hem dit, dels de Santa Justa i Santa Rufina. Tot això li va permetre aixecar de nou l'església parroquial amb els seus altars i equipar la sagristia d'una forma tan completa que el 1732 va meravellar al bisbe Baltasar de Bastero, i també refer de dalt a baix la rectoria.

Com és natural el desig de rebre de la millor manera el bisbe i els seus acompanyants devia ser general en totes les parròquies i en totes les èpoques, fins al nostre temps, quan amb la motorització, la manca de rectors i l'omnipresència de restaurants tot deu haver canviat molt. Josep Pla evoca una visita del bisbe de Girona a la Pera a començaments dels anys 60 del segle passat:

«*Sa Il·lustríssima el penúltim senyor bisbe de Girona, el Reverend Cartanya — el bisbat de Girona té fama de ric—, anà una vegada a la Pera (que és un poblet del l'Empordà Petit), on celebrà un dels últims actes de la seva vida episcopal: hi impartí el sagrament de la Confirmació a la infància. Després, el senyor bisbe i la comitiva anaren a la rectoria a dinar. La senyora Dolores el cuinà. Li donaren: un brou de gallina substanciós; un colomí rostit a la cassola, un flam no pas químic, sinó real. Després, una tassa de cafè i un didalet de chartreuse tarragonina, molt ben girada. El moderníssim àpat semblà complaure'l. El colomí l'encantà»⁹⁹.*

QUÈ PODIA COMPRAR JOSEP ROS AMB UNA LLIURA

Les despeses de Josep Ros permeten fer-se una idea del que costaven els aliments i altres complements necessaris o superflus. Per poder comparar uns productes amb els altres ens ha semblat interessant de resumir què es podia comprar a la seva època amb una lliura = 20 sous = 240 diners. Heus aquí el que hauria pogut comprar cada any per aquest valor:

- Una bona part d'un anyell tendre, que valia 1 lliura i 4 sous el 1732 i 1 lliura i 8 sous el 1735;
- Tres quartes parts d'un anyell de llet de 5 lliures carnisseres de pes (6 quilos) el 1742;
- Cinc lliures carnisseres de carn de moltó (6 quilos) el 1735;
- Tres quartes parts d'un moltó de 8 lliures carnisseres (7,2 quilos) el 1742;
- Uns sis quilos de carn de moltó el 1749;
- Deu quilos i quart de carn de bou el 1749;
- Nou lliures carnisseres (10,8 quilos) de carn de bou el 1742;
- Dos capons i mig el 1732;
- Dos capons bons i mig el 1742;
- Dos parells de gallines el 1735;
- Tres gallines i la tercera part d'una altra el 1742;
- Dues gallines i mitja el 1749;
- Sis parells de pollastres grassos el 1742¹⁰⁰;
- Set pollastres el 1749;
- Tretze tórtres el 1742;

⁹⁹ Josep PLA, *El que hem menjat*, Obra completa, 22, Edicions Destino, Barcelona, 1972, p. 170.

¹⁰⁰ Ja hem esmentat que el preu dels pollastres ens sembla massa baix. Potser hi ha algun error en l'anotació de Josep Ros.

Set colomins el 1749;
 Quatre lliures carnisseres i mitja (5,4 quilos) de peix el 1732;
 Uns 4 quilos de peix amb els ports el 1749;
 Trenta pans de 400 grams de pes, semblants al nostres de mig quilo, el 1732;
 Vint pans d'un sou de preu i de 800 grams de pes el 1735 i el 1742;
 Tretze pans de pes de tres lliures (1.200 grams) cadascun el 1742 i el 1749;
 Deu lliures (4 quilos) de fideus el 1742;
 Deu dotzenes de préssecs el 1742;
 Vint litres de vi de marina el 1742;
 Uns divuit litres i mig de vi de marina el 1749;
 Vuit litres de vi bo el 1742;
 Tres formatges frescos i un terç el 1749;
 Quasi tres lliures (1.200 grams) d'anís de papabenet el 1735 i el 1742;
 Uns 900 grams d'anís de papabenet el 1749;
 Una mica més de tres lliures (1.200 grams) de melindros el 1735 i el 1742;
 Un quilo i quart de melindros el 1749;
 Quatre lliures (5,4 quilos) de bescuits de Mallorca el 1742;
 Una mica més de tres lliures (1.200 grams) de sucre esponjat el 1742;
 Un quilo i quart de sucre esponjat o bolados el 1749;
 Una lliura i mitja (600 grams) de coquetes amargues el 1742;
 Uns 370 grams de coquetes amargues el 1749;
 Dues lliures i mitja (1 quilo) de poncem el 1742;
 Quatre lliures (1.600 grams) de poncem el 1749;
 Cinc lliures (2 quilos) de sucre el 1742;
 Unes quatre lliures i mitja (1.800 grams) de sucre blanc el 1749;
 Sis lliures (1.200 grams) d'ametlles torrades el 1742;
 Poc menys d'una lliura i mitja (600 grams) de xocolata el 1742;
 Uns 615 grams de xocolata el 1749;
 Uns 60 grams d'espècies el 1749;
 Un quilo i mig d'ametlles cobertes o confits el 1749;
 Més de quatre lliures (1.600 grams) d'ametlles torrades el 1749;
 Vuit-cents grams de taronges de la Xina i llimonets el 1749;
 Vuit quilos de pèsols el 1749;
 Una quartera i mitja d'ordi (105 litres) el 1732;
 Tres quarts d'una quartera d'ordi (52 litres) el 1742;

Uns 53 litres d'ordi el 1749;
Uns 16 litres de faves el 1732;
Uns 24 litres de faves el 1749;
Vuit candeles de més de mig quilo de pes el 1742;
Unes vuit candeles de 3 lliures (1.200 grams) de pes el 1749;
Set lliures (2 quilos 800 grams) de candeles de seu el 1742;
Més de vuit lliures (3 quilos 200 grams) de candeles de seu el 1749;
Dos quintars i mig (100 quilos) de carbó el 1742;
La mateixa quantitat de carbó el 1749;
Dos quintars i mig (100 quilos) de glaç el 1742;
Uns 66 quilos de glaç el 1749;
Uns 166 quilos de farratge d'ordi el 1749.

No tenim dades del que cobrava a Quart un jornalier al camp o en una terrisseria. Ja hem vist que Josep Ros havia de dir 12 misses per cobrar 3 lliures i que una missa i aniversari amb 3 rectors més valia 1 lliura 6 sous i 6 diners. Una càrrega gran de terrissa es podia vendre en aquesta època a uns 30 rals, que són 60 sous o tres lliures. Són les que compraven els traginers per revendre.

Com que coneixem les combinacions d'atuells que podien formar una càrrega, podem deduir que a Quart, a peu de botiga, una lliura era el preu d'un cossi gran, de tres botes (180 litres), però no dels més grans, de quatre botes (228 litres) que valdrien lliura i mitja. També per una lliura es devien poder comprar vuit cossis de mitja bota (30 litres), setze conques o olles de mallal (15 litres), trenta-dos cassoles de les més grans, quaranta-vuit ansats de cortó i mig (2,6 litres) o la mateixa quantitat de plats de pam i mig¹⁰¹.

[Recepció de l'article: 4-5-2022]
[Acceptació de l'article: 25-5-2022]

¹⁰¹ Narcís SOLER i MASFERRER, «Les càrregues de terrissa de Quart», *Butlletí Informatiu de Ceràmica*, 25, Societat Catalana de Ceràmica Decorada i de Terrissa, Barcelona, 1985, p. 36-41.

